БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеН

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1969 ч. АПРЕЛЬ 3 ЧЕТВЕРГ № 79 (7925).

Өртээ 2 көп.

КАТТЫШКАН ӨӨРЕДИЛГЕ

Каттышкан командылалдың планын ёзугаар Болгария Улус Республиканың девискээринге бо чылдың март 25-тен апрель 1-ге чедир каттышкан өөредилгени эрттирген. Өөредилгеге Болгар Улус Республиканың, Румын Социалистиг Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң кургаг чер шериглериниң, шериг-далай флоттарының, агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглериниң оперативтиг штабтары киришкен.

Өөредилге Варшава Керээзинин киржикчилери күрүнелериниң Каттышкан Чепсектиг Күштериниң Кол командылакчызы, Совет Эвилелиниң Маршалы *И. И. ЯКУБОВСКИЙНИН* удуртулгазы-биле эрткен.

Өөредилге генералдарның, офицерлериң болгаш штабтарның оперативтиг белеткелиниң деңнелиниң өскенин, чепсектиг күштериң бүгү хевирлериниң оперативтиг улуг каттыжыышкынналрын оларның башкарып билирин көргүскен.

Ук өөредилге Варшава Керээзинин чурттарының армияларының дем каттыштырып хөделириниң айтырыгларын таарыштыр сайзырангайжыдар арганы берген болгаш дайынчы дем каттыштырылгазын быжыглаар арганы база берген.

Совет-алжир дыңнадыг

Алжир Улус Демократтыг Республиканың Революсчу Чөвүлелиниң Даргазы, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Хуари Бумедьеннің чалаанын ёзугаар Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный Алжир Улус Демократтыг Республикага 1969 чылдың март 26-дан апрель 1-ге чедир албан ёзузу-биле наймыралдыг аалдаашкын кылып чораан. Аалдаашкын доозулганда кады кылган совет-алжир дыңнадыгны парлаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный Алжир Улус Демократтыг Республикага аалдап чоруп турган үезинде Алжир Улус Демократтыг Республиканың Революсчу Чөвүлелиниң Даргазы, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Хуари Бумедьен-биле чугаалажыышкыннар кылган.

Ол чугаалажыышкыннар чүректиң ханызындан пайыралдыг болгаш билчиишкинниг байдалга эрткен. Олар ССРЭ биле АУДР-ниң аразында найыралдыг харылзааларны болгаш кады ажылдажылганы быжыглаарыныңг, улам хөгжүдериниң айтырыгларының талазы-биле санал-оналды бүгү талалыг чугаалажыр арганы берген. Делегейниң өйү келген чугула айтырыгларын, ооң иштинде Чоокку Чөвен чүкте болган Вьетнамда байдалды, Африкада, делегейниң өскедаа девискээрлеринде национал-хоталгалыг демиселдиң, колония эжелелип чок кылырының, Европаның айыыл чок чоруунуң, чепсегленишкинниң бүгү-ниити, бүрүн дүжүрииниң айтырыгларын, өске-даа чамдык айтырыгларны база чугаалашкан.

Чугаалажыышкыннар совет-алжир харылзааларны улам калбартыр болгаш хөгжүдер айтырыгның талазы-биле сагыш-бодалдарның чаңгыс аай мөзүлүүн база делегейниң кол-кол айтырыгларының талазы-биле ийи таланың туружунуң калбаа-биле чаңгыс аай болганын илереткен деп, дыңнадыгда чугаалаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгориыйның Алжир Улус Демократтыг Республикага аалдап чораны санал-оналды үре-түңнелдиг солчур арганы совет болган алжир күрүне ажылдакчыларынга берген. ССРЭ биле АУДР-ниң аразында сырый пайыралдыг харылзааларны, кады ажылдажылганы хөгжүдерииге, быжыглаарынга улуг ужур-дузалыг болган. Ийи тала совет-алжир харылзааларыны, ооң-биле чергелештир бүгү адырлар аайы-биле удуртукчу ажыдакчыларның аразынга бүгү талалыг аалдажыышкыннар кылып турган, санал-оналды солчулгазын улам калбартырын уламчылаар деп, ийи таланың санап турарын дыңнадыгда демдеглээн.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болган Совет чазактың аалчызы болуп, ССРЭ-ге албан ёзузу-биле наймыралдыг аалдаашкынын кылып келиринче Алжир Улус Демократтыг Республиканың Революсчу Чөвүлелиниң Даргазы, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Хуари Бумедьеннии ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный чалаан. Ол чалалга сеткил ханыышкын-биле хүлээп алдынган. Аалдаашкынының үезин моон соңгаар тодаргайлаан турар.

(СЭТА).

Н. В. Подгорныйның меделгели

АЛЖИР, апрель 1. (СЭТА-ның тускай корр). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный бертен Алжирниң болгаш даштыкы чурттарның журналистери-биле ужурашкаш, парлалгага мынчалдыр меделгел кылган:

Эргим алжир өөнүктер!

Революсчу Чөвүлелдиң Даргазы эш Хуари Бумедьеннің чалаанын ёзугаар найыралдыг Алжир Улус Демократтыг Республикага бистиң аалдап чоруп турганывыс бөгүн дооступ турар-дыр. Өөнүктерден чоруптар кижиге черле хараадангыр болган турарын бодайбодай, ооң-биле чергелештир республиканың удуртукчуларыбыле чугаалажыышкынналр кылгапывыстың түңнелдиринге сеткил ханганывысты база бодай-бодай, силерден чоруп турар-дыр бис.

Силерниң кайгамчыктыг чурттуңарның дугайында бодал бистиң сагыжывыстан черле уттундурбас. Алжирниң хөй-хөй девискээрлеринге аян-чорук кылыр арганы биске берген турду: найысылалдан аңгыда. Оран деп черге, Алжирниң Чөен талазынга — Аннабага, Сахараның үлдү-чүрээ болган төвү—Уарглага чордувус.

Чаа амыдыралды тудуп тургузарынга Алжирниң чедиишкинилери, перспективалары-биле таныжар арганы аалдаашкын биске берди. Алжир улус бистиң чуртувуска — Совет Эвилелиниге найыралдыг сагыш-сеткилин чүректиң ханызындан илергейлеп, совет улустуң төлээлекчилери бистерни аалчыларга хүндүткелдиг ёзу-биле чер болганга өөрүшкүлүг хүлээп алды, ооң-биле ужуражыышкынналр сагыш-сеткилден уттундурбас, эң тараскаалдыг болду. Совет улус алжир улуска база ыдыг акы-дүңма сагыш-сеткилдиг, ону бистиң улузувус-биле хөй чылдар дургузунда чанчылчаан найырал болгаш тайбынны быжыглаары дээш, империализмге удур каттышкан демисел холбаштырын турар деп, силерге бүүреалдиг сөзүмнү чугаалап болур мен.

Алжирге аалдап чоруп турган үевисте эш Хуари Бумедьен-биле болгаш силерниң республиканарның өске-даа удуртукчу ажылдакчылары-биле ужуражып, чугаалажыышкынар кылган бис. Чугаалажыышкынналр болуп турда, бистиң чурттарывыстың аразында кады ажылдажылганы канчаар ханыладыр, ону үр хуусаалыг үндезининг болдурар дугайында санал-оналывысты чугаалаштывыс. Аңаа бүрүң-биле билчиишкининг болурун чедип алган бис деп чугаалаар ужурлуг мен.

Амгы үеде делегей байдалының өйү келген чугула чамдык айтырыгларын база чугаалашкан бис. Аңаа кол туруштуг хөй-хөй айтырыгларның талазы-биле чаңгыс аай бодалдывывыс база бадыткатыныган. Совет Эвилели биле Алжир тайбын дээш, империализмге, колониализмге, неоколониализмге удур, улустарның хосталгазы, национал хамаарышнас чоруу дээш, социал деңшилге дээш демиселди үргүлүлүүр депылап шиитпирлиг.

Бистиң чугаалажыышкынарывыстың эш-хуузунда, пайыралдыг эрткенин демдеглексээр-дир мен. Бистиң ийи чуртувустуң аразында тургустунган харылзааларның мөзүзүн ол чигинииг чок плередип турар-дыр.

Эргим өөнүктер!

Алжирден эң пайыралдыг, чүректиң ханызындан чалбыыштыг сагыш-сеткилдивисти бодай-бодай, чаныш чоруп тур бис. Чаа амыдыралды тудуп тургузарынга алжир улустуң улам чедиишкиннерлиг болурун чүректиң эң ханызындан йөрээн күзедим.

Бистиң аалдаашкынывысче Алжириниң ол хире сагыш салган парлалгазынга, радио, телевидениезинге, оларның бүгү ажылдакчыларынга база өөрүн четтиргенивисти илергейлексээр-дир мен.

Эш Бумедьеннии, Алжириниң Революсчу Чөвүлелиниң болгаш чазаанның өске-даа кежигүннериниң, бүгү алжир улустуң аалчыларга хүндүткелдиниге, силериниң чурттуңарның бистерни чүректиң ханызындан өөрүн хүлээп алганыңга ханызы-биле өөрүн четтиргенивисти илергейлээрки күзеп тур мен.

Бүзүлбас чаңгыс эптиг совет-алжир найырал быжыгыш турааң!

Н. В. ПОДГОРНЫЙ — МАРОККОДА

РАБАТ, апрель 1. (СЭТА). Бөгүн Хасан II хаанның чалаанын ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный Марокконың албан ёзузу-биле аалдап келген Хүндүлүг аалчыны Рабаттың төп аэродромуна Марокконуң хааны Хасан II болгаш өске-даа албан кижилери уткаан.

ШУПТУ МАЙ 1-НИҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЭЭЛЧЭЭНЧЕ!



СЭКП ТК-ның октябрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга!

Эрзинчилер 1969 чылда

В. И. Ленининиң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл болурунга уткуштур 1968 чылда районнуң ажыл-агыйларынга алган социалистиг хүлээлгелериниң түңнелдериниң болгаш 1969 чылда соруглаларның дугайын партияның Эрзин райкомунуң пленумунга чугаалажып көргеп. Аңаа илеткелди райкомнуң иштиң секретары Д. Дарган кылган.

1968 чылда районнуң ажылиштилери социалистиг чарыштыг калбарткаш, партия организацияларының удуртулгазыбиле чамдык чогумчалыг түңнелдерни чедип алган. Район күрүнеге продуктулар садар планыны: эттиг 100 хуу, сүттүг 100 хуу күүсеткен болгаш иниинің малының баш санын өстүрииниң планын күүсеткен. Районда Ленин аттыг колхоз мал бажы өстүрииниң планын бүгү чүүлүн аайыбиле күүсеткеш, колхозтар аразынга социалистиг чарыштың тиилекчизи болган.

Эрткен чылын көдээ тудугну калбартып, 13 чуртталга бажыңын, 4 чунар-бажыңны, 3 кызыл-булуңну, 19 мал кажаазын туткаш, ажылгалга киирген.

«Чаа орук» колхозта № 4 хойжу бригала (бригадири Севильбаа Байыр-оол) төрүүр 100 хойга онааштыр 93 хураганны камгалап доруктургаш, тиилекчи болуп үнген. Төрүүр 100 хойга онааштыр 102 чедир хураганны камгалап алган хойжулар Седип Шурун, Б. Чыргал («Чаа орук»), Дамдын-Сүү (Ленин аттыг колхоз) олар болур.

Хандырылга комбинады ийиги продукция бүдүрериниң планын 118, коммунал ажылагый черн 169, харылзаа конторазы 100,7 хуу күүсеткен.

Хереглекчилер кооперациязы бараан саарылгазының планын күүседип, чоннуң хандырылгазын багай эвес организастан келгени дээш, Россия Федерациязының хереглекчилер эвилелиниң шилчип чоруур Кызыл тугун, 800 акшаның шаңналын алган.

Районнуң ажыл-ишчилери 1969 чылда боттарының бар аргаларын санап көргеш, ажыглаттынмайн турар курлавырларны ажыглап, **1700 тонна эттии, 250 тонна сүттүг, 175 тонна дүктүг бүдүрерии база күрүнеге садар көдээ ажылагый продуктуларының планын 1969 чылдың ноябрь 1-ниң бетинде күүседиргин, 1150 тонна эттии, 200 тонна сүттүг, 208 тонна дүктүг күрүнеге садарын, бир хойдан 2,5 кг дүктүг, 100 баш төрүүр малдарга онаашты 90 хураганны, 95 анайны, 85 кулунну болгаш бызааларны камгалап алырын хүлээнип турар.**

Күрүнеге садар малдарның ортумак деңзизин бода малды 270 кг, хойну 42 кг, өшкүнү 35 кг чедирер.

Амгы үеде районда 15335 төрээн хойлардан 15365 хураганны менди камгалап ап, 100 баш хойга онааштыр 101 хураганны доруктуруп турар. «Чаа орук» колхозтуң малчыннары төрээн 8019 хойларыдан 8219 хураганны менди доруктуруп тураарлар.

1969 чылдың бирги кварталында мал ажылының талазыбиле социалистиг чарыштың мурнакчылары Кыйыраа Ким, Мижит Сергей, Ч. Дамдын, («Коммунизмче орук» колхоз), Седип Шурун, Баян Чыргал, С. Чигжит, Э. Дирчинчап («Чаа орук» колхоз), Карти, Намдал Орус («Мөрен» колхоз) олар болгаш.

Мал ажылын хөгжүдериниң кол үндезини болур чер ажылын улам сайыралдырын шиитпирлээн. Тарылганың нийти шолун 8000 гектар чедирер, ооң иштинде мал чеми культураларны 6000 гага тарымыр, бир гадан 8 центнер тараны, кукурузаның 250 центнер ногаан массазын алыр. Дүжүттү бедидери-биле тарылга шөлдериниге 170 тонна минералдыг чемишчидилгеин, 500 тонна одекти тогер, тарылганы 8—9 ажыл хүнеринде бедик деңнеелдиг чорудар. Тарлашкынның, Булуң-Бажының, Моренниң суггат бүдаларын ажыглап турган, 70 га тараа культураларын, 267 га сиген шөлдерни суг-биле хандырар.

1969 чылдың социалистиг хүлээлгезиниң чедиишкининиг күүседир талазы-биле ап чорудар хемчегларни айыткан делегеренгей доктаалды пленум хүлээп алган.

А. АРАКЧАА.

Совет-моол кады ажылдажылга

Экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылганың совет-моол чазактар аразының комиссиязының хуралы ССРЭниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы М. Т. Ефремовтуң даргалаанывыбиле апрель 1-де Москвага Хүлээп алышкыннар бажыңынга ажыттынган. Моол таладан анда МАР-ның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы Д. Гомбожавка баштаткан төлээлер болгаш МАРның ССРЭ-де элчини Н. Лувсанчүлтэм киришкен.

1966—1970 чылларга хамаарышкан дугуржулганы күүседип турарын чугаалажып турар. Ылангыя Совет Эвилелиниң дузазы-биле МАР-да көдээ ажыл-агыйның түлүг-суурун тудуп турарынче улуг кичээнгей салдынган. Хуралдың киржикчилери тудуп тургускан көдээ ажыл-агый болгаш өске-даа бүдүрүлге черлериниң ажылдаарын улам чогумчалыг болдурарының айтырыгларын база чугаалажып турар.

Моол Арат Республика ССРЭ-биле акылуума сырый кады ажылдажылганы боттандырбышаан, улус ажыл-агыйының чүгула соруглаларын шиитпирлеп турар деп, Д. Гомбожав СЭТА-ның корреспондентизиниге чугаалашкаш демдеглээн. МАР-ның социалистиг экономиказын хөгжүдерииге, улус ажыл-агыйының чаа-чаа объектилерин тударынга болгаш мергежилдиг кадрларны белеткээринге Совет Эвилелиниң дузаламчызын кижи үнелеп четпес деп, ол чугаалаан.

Эрткен чылын агаар-бойдус халавы бисте мал ажылынга улуг каржаны тавартыштырган. Ындыг болза-даа 1968 чылда мал ажылының планы чазактың алган хемчегларинин, моол улустуң эрес-шудургу ажылдаанының болгаш Совет Эвилелиниң дузаламчылының түңнелинде кол көргүзүттерниң талазы-биле күүсеттинген. Энир чылын ССРЭ-ниң чаза мал ажылының соңгаарлаттынмас хереглелдерин хандырарынга дуза чедирер хемчегларни немей боттандырарынга техниктиг дузаламчыны база көргүскен. Мал кажаалары тударын бүгү улустуң херээ кылдыр көрүп, калба-биле эгелээр арганы ол берген. Совет Эвилели чүгле бо чылын бизин көдээ ажыл-агыйның улуг-улуг 30 ажыг объектилерин болгаш 2300 мал кажаазын бистин ажыглалга киирип алырывыска дуза чедирген деп, Д. Гомбожав ооң ынай чугаалаан.

Хөй үннүг хөгжүм-не

Пйи ужудан туткаш хол-биле ыяш одура тыртар бодүүн хирээни шыырак эрлер сегирип алды. Олар даш тудугнуң чамдык черлериге хереглээр ыяштарны буттары-биле баскылап алгаш ол-бо талазынче каш карбаңнаарга-ла одурлуп чаштап турду. Чаартылганың болгаш хөгжүлдениң улуг-даа, бичии-даа тудугларын тутчуп чораан хоочун тудугжуларның бирээзи чугажак чидиг балдызын эктинде салып алган далаштыг кылаштап кел чораанын көрүп кагдым. Ооң чидиг балдызының бизи хүнге кылаңнай-дыр. Чолдаксымаар чудукту ол чоюп, сомнап киришти. Балдының чидиг бизи дээри биле, чоңгулар агараңайнып ужуктулар.

Ак-Довурак хоорайның хамык-ла тудугларын шуптузуп харап көрген дег бедик кранның башкарыкчызы ишчи эртенниң медээзин беринкен соонда дашчылар чогуур туруштарын эзлеткен. Күчүлүг кран таваар шыгыраан соонда, тудугга хереглээр туйбуларны тудугнуң эң-не кырында үшкү каатта дүжүрдү. Катташтыр чыып каан туйбуларны оолдар дүжүрүп салып турда, улуг деспи долган эзилдиргин демги-ле кран бузун бурууладыр чедирип келди оң.

— Ээ, хоюдуг-даа келди-ле оолдар!—деп, бригадир Ооржак Марке-оол медээлеп үнду. — Баштай он талакы ханаңың туйбуларын салырын уламчылаар-дыр. Самосвалдар «муңган» чолаачыларывыс тудуг материалдарын бо хүн үзуктел чок соортуп турарын көрбес силер бе. Ажылывыс шуудаар-дыр, магалыын! Мишута бүрүзүн халас эрттирбейин тургаш, шынарлыг ажылдаарын утпас херек, эрестер.

Кызыл-хүрең туйбуларның ханаже эптеп салдынган даажы дыңналып, күш-ажылчы кижилериң шалыкын ижиниң хөй үннүг хөгжүмүнге аянаажын каттышкан дег болду. Ажылдың дүрген бүдүп турарын, ооң янзы-бүрү аялгаларын кезек дыңнап тургаш, моон ырак эвесте 80 аал ишти чурттаар чуртталга бажыңын кылчып турар дуржулгалыг тудугжу Ооржак Комбуй-оолга үжурашканывыс сагышка кире дүштү. «Шаанда аалдар безин ховар чайлап турган дазырда ам дөрт каът чараш бажыңнар бедии үнгенин көрүп, бодап кээрге кайгамчык-ла аа, дуңмакым. Чаартылга-даа шапкын-на-дыр» дээнин бодап келдим. Дээди шаңнал — Ленин орденин хөрээнде чайнап чоруур бо сураглыг тудугжу ажыглалда киргеп «Тыва дагдугу» комбинаттың тудугларын, чуртталга болгаш албан черлериниң бажыңнарын тутчуп, улуг ишке үлүүн киирип турарын ынчаар илереткен.

Ооржак Марке-оол баштаан аныяктар доктаамал суурда үш каът клубтуң тудуун Совет Тывазының 25 чыл болур юонга чедир кылып доозар соруга салган. Бо бажың үш каът болур. Улуг залы 600 олуттуг. Амдыызында спорт залының, номчулга, лекция эрттирер залдың болгаш бөлгүмнер ажылдаар, концерт белеткээр өрээлдериниң ханаларын тудары, кырын дуглаары дооступ турар. Шалыпчы беш чылдың тудугларын дүдүржүп турар хоочун-даа, аныяк-даа тудугжуларның ажылхерээниң шалыпкыныын, оларның эрестиин, арыннарында омак-сергек чоруктуң кыптыгын турарын киижи эскерип каар.

Май мурнуңуң социалистиг чарыжынга киржип, ханалар эптеп салырын, бетонналарын, арматура кылырын шуудадып, үдегер-чижектиг ажылдап тураралардан Шагдыр Сат, Иргит Хачын-оол, Андрей Сарыглар дээш черле кымнарны чок дээр. Техниканың күжү-биле шупту 32 кижи эртенден кежээге чедир күжүн, демин кадып ажылдап кээр. Күш-ажылга дадыкан шалыпчыларның ачызында делгем өрээлдерлиг чаа клуб ажыглалга кирер. Төрээн чуртувуска даг-дүгүн арыгаап, болбаазыradын берип турар дагжылар, тудугжулар хостуг шактарында маңаа ойнап, хөглеп дыштанырлар.

Оң тудугнуң чамдык шалыпчылары бо чуруктa (солагай таладан) Леонид Ооржак, Ооржак Данар-оол, Виноградов Моңгуш, Андрей Сарыглар, Иргит Хачын-оол, Сат Шагдыр.

О. ОХЕМЧИК.

Авторнуң фотозу.

Эгелээни эки-ле-дир

Ыраккы Тожу районнуң, үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннары В. И. Ленининиң төрүттүнгенинден бээр түс чыл болур юонга алдар кылдыр алган хүлээлгелерин эки күүседип турар. Беш чылдың дөртку чылының бирги кварталы доозулган. Районнуң бүдүрүлгелери, аныыр тывыш черлери эрткен айларда кылган ажылын түңнеп, ийиги кварталда кылыр ажылын планнап турарлар.

Ырбаннын ыяш белеткээр цунктузу кварталдың бүдүрүлге планын ажыр күүсеткен. Амгы үеде Бүгү-делегейниң ажылчы чоннарының эң-сеткил каттыштырылгазының байырлалы Май 1-ге алдар болдурган чарыш пунктунуң бүгү участокторында калбаргап. Ол чарышка эштер Истомин, Матонин, Иванов болгаш ооң-даа өскелерге удурткан бригадалар эки түңнелди чедип ап турар.

Сыстыг-Хемниң хураңныыртывыш черинің аңчылары бирги кварталда 5,9 муң рубльдин өлүүн дуңзар планын 20 хонук бурунгаар күүседип.

А. ДОРЖУ.

ЧАА ТУДУГЛАР

Шагаан-Арыгның № 586 көжүп чоруур механизастаттынган колонназының ийи бригадазы Чодураа суурда чаа школаны болгаш чуртталга бажыңын тудуп эгелээн. Бригадаларның кайызында-даа он тудугжу бар. Школа тудуунда ажылдап турар эш Х. Доспаңга удуртқан бригаданың кежигүннери школаның фундаментизин дүрген доозар дээш хайныышкынныг ажылдап турар. Ылаңгыя аныяк тудугжулар В. Кертикпен, Б. Шивит, Д. Кара-оол болгаш өскелер-даа хүннүң нормазын ажыр күүседип тураарлар.

Ийи өреге чурттаар бажыңны тудуп турар бистиң бригадавистың ажылчыннары база-ла эки ажылдап турар. Ынчалзажок ажыл шагы үзер чоруктар бар болганындан ажылывыстың темпизи дүргедевейн турган. Ол чорукту узуткап, школа тудуунда мурнакчы бригададан дулак чок ажылдаарын дугурушкаш, Май 1-ге эки белектиг ужуражырын хүлээнген бис.

С. СЕДИП, тудугжу.

Механизаторлар болур

СЭКП ТК-ның октябрь Пленуму көдээ ажыл-агыйны амгы үениң бедик будүрүкчүлүг машиналар-биле болгаш механизмнер-биле хандырарынче улуг кичээнгейни салган. Колхозтарга болгаш совхозтарга сайыраңгай машиналар кээп турар болганда, амгы үениң нарын техниказын билир мергежилдиг механизатор кадрлар херек. Оны барымдаалаашаг, СЭКП Эрзин райкомунуң бюрозунуң шиитпири-биле «Коммунизмче орук» колхозка 3-кү класстың трактористер курузун ажыткан. Курста шупту 25 кижи өөренип турар. Олар шуптузу 4 колхозтуң төлээлекчилери кыстар.

Өөредилге эгелээнден бээр ийи чартык ай эртип турар. Кызымаккай өөренип, эрткен кичээлдерниң темаларын эки шиңгээдип ап, хөй-ниитининг амыдыралынга идепкейлиг киржип, техниканың келир үелеги эки башкарыкчылары кылдыр чанчыгып турарлар ам безин илереп эгелей берген. Оларга «Коммунизмче орук» колхозтан келген Валентина Шам-оол, Саныга Байыр, Ленин аттыг колхозтан келген Чавынчак Додума, «Мөренден» келген Бажий Кара-кыс, «Чаа оруктан» келген Галина Бегзи болгаш өскелер-даа хамаарышыр.

Чоокта чаа курсант уруглар боттарының күжү-биле белеткеп алган концертин «Коммунизмче орук» колхозтуң Шолук-Аксында СБФ-зинге барып көргүскеш, ферманың колан астталгазынга улуг дузаны чедиргеннер. Саанчылар оларга өөрүн четтирген.

Часкы хову ажылдарынга курстуң кыстары боттарының бир дугаарғы улуг-хуузун киирерин четтикпейн манап турарлар.

К. ЕНЗУК.



Чочаш Кенденовна Саая—Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң Көк-Боомда хойжу бригадазының мурнакчы хойжуларының бирээзи.

Ол бригаданың хойжуларының болгаш Чочаш Кенденовнаның ажыл-херектериниң дугайында корреспонденциязы бистиң солунувустуң ийиги арнында парлаан.

О. ОНДАРНЫҢ фотозу.

Партияның масса-политиктиг ажылы

АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБАШТЫР

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болур оюнга чедишкинниг ужуражыр дээш бүгү таланың хайнышкынныг белеткелин чорутпушаан, ленинчи өөредигни пропагандалаар, оон геннадыг ажылдарын өөренир талазы-биле чон ортузунга улуг ажылды чорудар, ол дугайын ленинчи юбилейге белеткел-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның доктаалында тодаргай чугаалаан.

Чоннуң ортузунга масса-политиктиг ажылды кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге бедик көргүзүглерлиг кылдыр ажылдаары-биле шуут холбаалыг чорудар, ынчангаш ленинчи юбилейге холбаштырган бүгү улустуң социалистиг чарыжында бистиң Ленин аттыг колхозувустуң ажыл-иштиглери идепкейлиг киржип турар, ону боттандырарынга янзы-бүрү өөредилгелер боттарының салдарын чедирген.

Колхозтуң 3 хойжу бригадазында, мыйыстыг бода мал фермаларында бо чылын зооветеринарлыг өөредилгелер калбарган, оон-биле чергелештир В. И. Ленинниң намдарын өөренип турар. Алдынган социалистиг хүлээлгелерин доллур болгаш харын-даа ажыр күүсеткен, өөредилгелерин чедишкинниг доосказ дужааган малчыннарга, оларның ажыл стажын база көрүп тургаш, бирги класстың малчыны азы кадарчызы аттарны тыпсыр болгаш чарышка бирги черни ээлээн кижини ээрлиг аът-биле, а хойжу бригаданы—шилчиир Кызыл тук болгаш 250 рубль-биле шаңнаары көрдүнген. А тиилекчи саанчыны моллурга болгаш тыва торгу тон-биле, кадарчыны — казыра инек-биле, чылгычыны—богба-биле шаңнаарын көрген.

Механизаторларның ортузунда агротехниктиг өөредилгени организастаан, оон киржикчилери неделяда бир катап өөренир. Үстүнде айыткан негелделер-биле деңнеп — чарышка, өөредилгеге тергиидээннерниң эң тергиинин мотоцикл-биле шаңнаар.

Колхоз төвүнде 5 агитквартираларның ажылында солун чүүлдер хөй. Оларга хамаарышкан чурттакчылар В. И. Ленинниң намдарын өөренип турары-биле кады бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнерин организастагылаан, оон киржикчилери концерттерни белеткээш, чонга көргүзүп турар, концерттер программазынга Владимир Ильичиниң ажыл-амыдыралынга холбашкан чүүлдерни киргилеп турары солун. Чижээ, № 5 агитквартираның бот-тывынгыр артистери колхозтуң отчёттуг хуралынга, а № 1 агитквартираның артистери—Кызыл Армия хүнүнде чонга боттарының концерттерин баралгатканнар.

Социалистиг чарыштың негелделеринде айытканын ёзугаар алырга, бодунуң девискээринде чон Ленинниң допчу намдарын өөренип доосган, аргыыр, хлеб быжырар талазы-биле бөлгүмнерлиг болуп, оларга кижилерни өөреткен, девискээрин чаагайжыдып ногаанчыдарын экижиткен — чарышка тиилекчи болган агитквартираны хеп чуур машина болгаш 50 рубль-биле шаңнаар.

Колхоз төвүнде партия болгаш комсомол өөредилгезинде кичээлдер үзүктел чок чоруп турар. Кодээ клубка нити лекция, беседаларны чонга чорударындан аңгыда, ленинчи темаларга лекцияларны номчууру-биле графикти чогааткаш, көскү черде азып каан. Черле ынчаш ленинчи темаларга номчуттунар беседа, лекциялар планы 1970 чылдың апрельге чедир чогааттынган.

Январь, февраль айларда 7 черге «В. И. Ленин—өңнүк, эш», «В. И. Ленинниң революсчу ажылының эгези», «Ленинчи национал политиканың Тывага тиилелгези» болгаш өске-даа лекциялар номчуттунган. Колхозчу чоннуң ортузунда янзы-бүрү өөредилгелерде башкылап, пропагандистеп турарларның иштинден зоотехник Р. Магывил, башкылар А. Мартый-оол, Д. Мижээ, З. Биче база О. Танова оларны онзалап демдеглезе чогуур.

Улуг баштыңчының төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерни күүседир талазы-биле ажылды улам шудургу чоруттупушаан, чоннуң ортузунга партийжи масса-политиктиг ажылды улам бедик шынарлыг кылдыр чорудар дээш күжүвүс харамнанмайн ажылдаар бис.

С. ОНДАР,
партком секретары.
Эрзин район.



☆

№ 2 автотранспорт бүдүрүлгезинде септекчи Иван Галочкин журнакчы ажылчын. Автомашинаның шимчедикчизин чаартырының талазы-биле ооң саналдары АТБ-ге хөй орулганы берип турар.

Ак сеткилдиг ажыл-ишчи-биле Иван Гаврилович коллективтиң хүндүткелин чаалап алган. Ону чоокта чаа Кызыл хоорай Совединиң депутадынга соңгаан.

ЧУРУКТА: коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы И. Г. Галочкин.

В. РАЧКОВСКИЙНИҢ фотозу.

☆

ЫРАК ХОЙЖУ БРИГАДАДА

БРИГАДИР ОЧУР СААЯ. Ногаан торгу додарлыг ак хураган кежи тоннуг, ажылчын сапыктыг, ортумак сынныг, чугаакыр, сергек, дортен беш хире харлыг, додута берген арынныг кижиге Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң конторазынга ужуражы бердим. Таныжа кээримге, ол кижи Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң Көк-Боомда хойжу бригадазының бригадири, СЭКП Тыва обкомунуң кежигүнүнге кандидат, коммунист Очур Саая болду.

Бригадирниң чугаазындан оон аалы ырак эвесте бригада төвү. Ында кызыл өг болгаш чунар-бажың бар деп чүве меңээ билдинген. Кызыл өг дугайын сонуургаарымга, Очур Сүүр-оолович мени бригадазының төвүнче чалай берген.

— Мээң аалымга баргаш, кызыл өгнү сонуургап көрүңер харын—дидир.—Бистиң ол өөвүсту сонуургааш, кожавыс, бо Бай-Тайга районнуң болгаш бистиң Барыын-Хемчик районнуң колхоз, совхозтарындан аалчылар аалывыска бо-ла кээр-дир. Мындаа чоокта чаа партияның Бай-Тайга райкомунуң бирги секретары эш Салчак база чораш барды. Бурунгу чылын чазын Россия Федерациязының чазаавын даргазы эш Воронов бистиң ол өөвүске киргеш, мактаан болгай. Мен ынчан хойжулап турдум. «Бир эвес ажыл чайлыг, далашпайн чораан болзумза, мындыг эки өгге ынаптала хонар ийик мен» дээн-не болгай...

Очур Сүүр-ооловичиниң сүмезин ёзугаар даразында хүн оон аалынга хап келдим.

ХОЙЖУ ЧОЧАШ СААЯ. Барлык хемниң оң талазы. Бедик, кадыр, көк хаяларлыг улуг сын. Ооң баарында бир улуг, ийи биче шифер крышалыг үш бажың; аажок аккыр өг; делгем соңгаларлыг улуг кажаа. Аалга кел салы-ла, бригадирни сураглаарымга, дем-не хөй кадарып чоруй барган болду. Очур Сүүр-ооловичиниң кадайы Чочаш Кенденовна Саая дөтпе хураганнар чемгерип тур. Ол база-ла чазык, чугаакыр, Очур Сааяның уези кижи. Бригада төвүнде бир кодан хойну дузалакчы кадарчы-биле эрткен чылын ол хүлээп алган.

Бо кодаңга болгаш өске-даа хойжуларга, черле бараан талага ышкаш, кыштаглаашкын онза берге байдалда эртип турар: эрткен чылдың чайынының кандаашкынныг болганындан оът-сигенниң үнмээни, күзүн эрте хар чаггаш, одарларны дожаннадып кааны багай уржуктарны тавартыырган. Колхозта сиген шуут төнген. Ол бүгүнү чугаалааш, Чочаш Кенденовна кедээр сынче көргеш, улаштыра каапты.

— Көрүңерден бо кадыр дагда чүгле хаялар, көк даштар. Оът-сигеп эпир чылын кандаашкындан барык үнмээн. Бо кадырларның боос хойларга бергезин чүү дээр. Ооң уржуу-даа боор, хойларга ара салыр чорук база таварышты.

Коданда 324 хойнуң 317-зи оолдаан, олардан 290 хураганны камгалап алган. Оолдаашкынның дүлүү январьда эрткен.

— Дузалакчы кадарчы болгаш бир сакманщик өөрүм-биле кызыг чай чок ажылдап келдивис—дей-дир. — Хойларывыска халдавырлыг аарыг база таварышты. Колхозтан чорудуп берген аныяктарның дузазы-биле хойларны аарыгдан камгалап алдывыс.

Аалдың хөй, хураганының кажаалары ёзулуг үлегерлиг кажаалар болду. Бус үнер болгаш агаар кирер бедик ыяш хоорзаларлыг, улуг, чырык соңгаларлыг. Хөй, хураган кажааларының курунга тудуштурган ийи улуг чадагай кажаа. Оларның бирээзи сиген, сула кажаазы, ийигизинге хураганнар эмзирер. Ында хураганнарга сиген болгаш өске-даа чемнерни каап бээр клеткаларны кышкы кажааларның курларынга тудуштур кылып каан. Хойларга болгаш хураганнарга суг кудуп, чем каап бээр коошпалар-ла хөй. Борбак дустарны хойлар, хураганнар суксун хаңгыже чылгаар.

Клеткалар иштинде салып каан шиви будуктарының бүрүлерин хураганнар амырсоксаал чок шымчып чип турлар.

— Сиген төнзе-даа, холуксаалыг чемнер бар. Сиген орнунга шиви, хады будуктарын салып берип турарывыс бодур—деп хойжу, чай чок ажылдавышаан, чугаалады. — Шиви, хады будуктарының чиңге баштарын хураганнар кужурзурааи дег, аажок амданнанып чиир-дир. Мал эмчилери ында витаминнер бар дээр-дир, ындызын-ла чугаажок. Хураганнар ону чээнде дүъгүн база чиппес болур-дур.

* * *

Аалда эң улуг бажың Саяларныы. Делгем, чырык соңгаларлыг өрээлди, кухняны дозулап каан. Бажың иштиниң дерилгези, арыг-шевери колхозтар, совхозтар суурларында чурттаалга бажыңнары-биле дөмей. Оон арай бичежек бажыңга дузалакчы кадарчы чурттап орар. Эң бичиизи — чунар-бажың.

Ооң таарымызын хойжу баш удур-ла сагындырып каан. Шынап-ла чунар өрээл биле хөп уштур, кеттинер өрээл аразын аңгылаваан (шала кылгаан), эжик бези чок. Чунар өрээлдиң ыяш шалазы чок, багайтыр бетоннап каан. Чунар бедигеште олуттар таарымча чок: чартылыг дыт маңзалар-биле боралап кылган. Изиг өрээлге чунган кижи кожазында сериин өрээлге секперец, курган алыр арга чок. Мындыг чунар-бажыңның ылаңгыя кышкы үеде чүгле таарымча чогу эвес, харын ажыглаттынмазы билдингир.

КЫЗЫЛ ӨГ. Ооң адакыларын ак суурумбу-биле, дээвирлерин ак торгу-биле шыпкан. Дээвирлерниң ужун чиңге кызыл торгу-биле хаажылап каан. Өгнүң базырыктары, кожаланнары чеп аргамчыдан-даа чиңге кара чептер. «Бо-ла кончуг чевен-дир: мындыг эки өгнүң хевирин үреп турар» деп бодал сагышка кирер.

Өг даштында, чиңге шинттерде «В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл оюнга төлептиг ужуражылыңар!» деп состерлиг лозуң. Өгнүң иштинге изиг-демирден өске дериг-херексел кылбайн, чүгле хурал, кичээл эрттиреринге таарыштыр хостап каан, ооң иштин чүмү-биле шалалаан. Шала кырында ширтектерин быжыг пөс материалдар-биле додарлааш, чамдыктарының кырынга чадыглар салган. Хаваларны үш аңгы өңнүг пөстер-биле шып каан. Хана бажыңда парын кызыл-шоккар пөстү, хананың үстүү талазында — кара-ногаан хилинчи, хээленчек кызыл-хүрең материалды ширтек кырынче дожелдир бадырып каан. Кызыл-хүрең хилинчи дургаар чидиг кызыл угуулзалар чураан. «В. И. Ленинниң 100 хар харлааныңга алдар!» деп состерни аажок улуг ужуктер-биле чуруп каан. Ыяааларны хүрең будук-биле будаан.

Хаваларны дургаар шевергин, чараш кылдыр бижээн көскү агитация, чуруктар, плакаттар, К. Маркс биле В. И. Ленинниң ажыл-чорудулгазын көргүскен плакат-чуруктар. Көскү агитациядан колхозтуң беш чыл планы-биле бурун таныжып ап болур. 1968 чылда колхоз бүдүрүлгезиниң бүгү адырларынга чыл планын күүсеткенинин, бо чылда планның болгаш социалистиг хүлээлгелерниң чурагайлары бар. Хойжу бригаданың эрткен чылгы көргүзүглерин болгаш бо чылгы хүлээлгелерин, хойжуларның тус-тузунда кымның кым-биле чарыш салганын база билип ап болур.

Өг иштинде чаңгыс-ла дерилге—кырында хөй номнар салып каан төгерик стол. Оон тыва дыл кырында чамдык чечен чогаал номнарыш, малчыннарның өөредилгезинге, ажылынга херектиг номнарны көрүп болур.

Ол бүгүнү сонуургап, блокнотка демдеглел кылып турумда, Очур Саая кирип келди.

Кызыл өгнү чайгы үеде ырак чайлагларга, кыжын — бригада төвүнге культура-массалыг ажыл чорударынга ажыглаарын ажыл-агый бүрүзүнге чедип алырының чугулазын «Большевик» колхоз көргүзүп турарын Очур Сүүр-ооловичиниң чугаазын дыңнааш, кижи бодай бээр. Ону байдалдан хамаарыштыр чаңгыс хойжу бригадага-даа, хөй аалдар турар чайлагта, ийи болгаш оон-даа хөй бригада аразынга-даа чүге ажыглап болбас деп. Кызыл өгнү эргелекчилээр тускай кижини турарының херээ чогун Көк-Боомда хойжу бригада база бүзүредип турар. Бо бригадага дег, ону кандыг-бир малчын азы бригадир чурттаар өг кылдыр кылбайн, шуут хостуг, азы чүгле хойжулар өөредилге, хурал-суглаа болгаш өске-даа массалыг хемчеглер чорудар орап-сава кылдыр ажыглап болгай.

Хойжулар бо бригаданың төвүнге айның 20 болгаш 30 хүннеринде чыгып келгеш, зооветөөредилге эрттиреринге, чунар-бажыңга кирерин илеткелдер, беседалар дыңнаарынга чаңчыккан. Олар малдың янзы-бүрү аарыгларын, малды эмнээриниң бедүүн аргаларын, мал чазаарын өөренип алган. Зооветөөредилгени зоотехник Балчыр Борбак-оол ийи чыл иштинде кызымак башкылап келген...

КЕЛИР КЫШКА БАШ УДУР БЕЛЕТКЕЛ. Кыштаглаашкынга бергелер-биле чергелештир бригаданың бүгү коданнарынга халдавырлыг аарыг тывылган чорук хойжуларны улам хөй күжениишкиннер үндүрериңче албадаан. Кодан бүрүзүнге аараан хойларны 2—3 катап эмнеп турган, ук аарыгны узуткаан.

Хойжулардан Чочаш Саая, Хомушку Далдыг-оол олар төрээн хойларының хураганнарының 90—95 хуузун, Хомушку Комбу, Хомушку Докпай-оол олар — 82—86 хуузун камгалап алган. Бо ажыл-агый чылында хойжулап эгелээн аныяктар — Иргит Очур-оол биле Иргит Каактың өг-бүлези колхозтуң аныяк хойларын хорамча чокка камгалап алган. Бригаданың ажылында, хойжулар дугайында сагыш салышкында четпестер бар. Хойжу Х. Будээлей хөй баш малды чидирген, ооң коданындан 40 хире хураган өлген. Мал эмчизи Апан-оол Хомушку хойжуларга ховар аалчы болуп турар. Малчыннарга почтаның озалдап келири чаңчыл апарган.

Хойжулар бо чылын боттарының хүлээлгелерин ап тура чамдык перспективтиг айтырыгларны шиитпирлээрин дугурушкан. Көк-Боом бажынга 400 га черни суггаргаш, көк сула тарыыр. Сиген шөлдерин нити күш-биле аштаан соонда, хойжу бүрүзү оваглыг черин боду суггарар. Мурнунда чылдарда хойларны иштик черлерге—чазагларга кыргып турган практикадан чайлааш, Барлык бажында чайлагларга кыргыырын, аңаа хөй чуур ванналар кылырын шиитпирлээн. Бо чылдан эгелээш өг-бүле бүрүзү радиоприёмникти садып алыр.

Барлык биле Шуйнуң каттышкан чериниң кавызында бедик сыннарлыг кызаа кашпал аразында ырак хойжу бригаданың амыдыралында чамдык чижектер мындыг болду.

Д. БЕГЗИ,
журналист.

САНИТАР АКТИВИ

Совет Эвилели чоннуң кадыкшылының камгалалып бодувуң холунга алган кара чаңгыс күрүне. Бисти долгандыр турар байдалды, агаарны, сугну, хөрзүннү кадыкшыдар, күш-ажылды болгаш амыдырал байдалын экижидер база янзы-бүрү аарыгларны тарадып болгу дег чылдагааннарны баш удур болдурбас хемчеглерни чер болганда чорудуп турар. Аңаа хөй-ниитиниң киржилгезин калбаа-биле киириштирген. Профилактика болгаш кадыкшылга хемчеглерни чорударынга Совет Кызыл Крестиң хөй саныг актив эмнелге ажылдакчыларынга улуг дузаны көргүзүп турар. Үлетпүр бүдүрүлгелерде, албан организация черлеринде, колхоз, совхозтарда, өөредилге черлеринде хөй-ниитиниң санитар постулары, санитар дружиналары чурттакчы чоннуң кадыкшылын быжыглаар болгаш камгалаар херекке улуг ачы-хавыналыг. Олар бүдүрүлгелерде, магазиннерде, столоваяларда, уруглар албан черлеринде, амыдырал хандырылга бүдүрүлгелеринде арыг-шевер негелделерин канчаар күүседип турарын хайгааралга ап, чурттакчылыг черлерни чаагайжыдарынга, кудумчуларны ногаанчыдарынга идепкейлиг киржип турар.

Бистиң республикада кадык камгалалының дузалакчылары болур хөй-ниитиниң активи, Кызыл Крест ниитилелиниң кежигүннери 40 муң кижи чедип турар. Аарыгларны болгаш озал-ондак болур чорукту эвээжедиринге, чурттакчы чон ортузунга санитар-гигиена билиглерин пропагандалааарынга база санитарлыг культура дээш шимчээшкинге чер-черде тургустунган санитар постулары, санитар дружиналары, хөй-ниитиниң санитар инспекторлары практиктиг ажылды чорудуп турар. 1967-68 чылдарда кадыкшылга хемчеглерин боттандырарынга Кызыл Крестиң 5 муң ажыг санитар активтери киришкен. Үлетпүр, бүдүрүлгелерге, тудугларга, сүт-бараан фермаларынга, ниитиниң чемненилгезиниң черлеринге 400 санитар активтери нити хайгааралды чорутпан 300 актив өкпе аарыгларынга удур хемчеглерни алган.

Республикада «Кадыкшылга хүнүн» эрттирери медицина ажылдакчылары-биле кады база санитар активтериниң профилактиктиг ажылдар чорудар дээш сумуларже, кадарчы бригадаларже, сүт-бараан фермаларынче үнүүшкүннерни организастап чорудары чаңчыл апарган. Эрткен чылын республиканың улуг ажыл-агыйының янзы-бүрү объектилеринге санитарлыг байдалдың муң ажыг хыналдазын чоруткан. Бо ажылга Каа-Хем районнуң Кызыл Крест ниитилелиниң, Кызыл хоорайның чамдык эге организацияларының активтери идепкейлиг киришкен.

Сөөлгү үеде аарыг улуска дуза чедирер бөлгүмге чурттакчы чонну киириштирер болгаш оларны санитар албанынга белеткээр ажыл элээн экижээн. Республика эмнелгезиниң эмчилери 500 активтерни, Каа-Хем районунда 300, Бии-Хемде 67 кижини белеткээн. Санитар албанынга тускай белеткээн активтерниң дузазы-биле аарыгларны эвээжедир хемчеглер алдынган. Чер-черде бо ажыл колдуунда кадык камгалал органнары санитар-эпидемиология ажылдакчылары-биле кады чорутуп турар. Ооң түңнелинде сөөлгү ийи чылдарда ижин тиви, дифтерия, Боткинниң аарыы, бруцеллёз дээш оон-даа өске ижин-шөйүнду аарыгларны дыка эвээжээн.

Республиканың санитар чырыдыышкын бажыңы, санитар-эпидемиология станциязы, «Билиг» ниитилели Кызыл Крест комитеттери-биле кады чурттакчы чон ортузунга санитар-гигиена билиглерин пропагандалаар талазы-биле улуг ажылдарны чорудуп турар. Телевидениеге «Кадык болуңар» деп тележурналдың көрүлдезин каш удаа организастаан. Радио дамчыштыр санитар дружиналарының дайынчы белеткелиниң база Совет Кызыл Крестиң улустар аразынга ажыл-чорудулгазының дугайында беседалар номчуттунган. Ол ышкаш «Тувинская правда», «Шын» солуннарының арыннарынга донорлар, эки ажылдыг санитар дружиналарының, активтерниң дугайында корреспонденциялар чырыттынган. Херээженнерниң болгаш школачыларның гигиеназының дугайында, чамдык аарыгларны баш удур болдурбас хемчеглер талазы-биле брошюралар парлаттынгылаан. Санитар темаларынга 3 муң лекция номчуттунган. Бүдүрүлгелерде, албан организация черлеринде, школаларда санитар солуннарын, санбюллетеньнерни үндүрүп, «Кадыкшылга» булуңун дерип, стендилерни, фотоделгелгелерни организастап турар. Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалыкта «Кадыкшылга» университеди тургустунган. Ак-Довурактың, Чадаананың, Тураның, Кызылдың болгаш Каа-Хем районнуң чамдык школаларында Кызыл Крестиң эге организациялары школаларның санитар байдалының, класстарның арыг-шеверинин болгаш өөреникчилерниң изиг чем-биле хандырылгазының дугайында айтырыгларны хуралдарга чугаалажып турар.

Кызылдың 7 болгаш 11 дугаар школаларының класс бүрүзүнде санитар байдалын демдеглеп турар тускай дневникти тургускан, санбюллетеньнерни үндүрүп, «Кадыкшылга» байырлалдарын эрттирип турар.

Ажылчы чоннуң кадыкшылын камгалаар херекке ак сеткилдиг болуп, кажан-даа арыг-шевер байдалды тургузар дээш боттарының идепкейин көргүзүп келген хөй-нити активтерин адап демдеглээри чугула. Эштер М. Г. Богаева, А. С. Дранацук, Л. В. Дрибница, Федорова, Панаргина, Бякова болгаш оон-даа өскелер садыг, ниитиниң чемненилгезе, уруглар албан, амыдырал хандырылга черлериниң санитар байдалын доктаамал хайгааралга ап, профилактиктиг талыглалар чорударынга медицина ажылдакчыларынга дузалажып келген.

Кадыкшылга хемчеглерин чорударынга санитар активин хаара тудар болгаш оларны белеткээр талазы-биле бисте чамдык эки чүүлдер бар-даа болза, ам-даа чедир кылдынмайн турар ажылдар хөй. Санитар активин белеткээр ажыл кошкак. Чамдык медицина ажылдакчылары санитар активиниң белеткелин тооп көрбейн, олче кичээнгей салбайн турар. Хөй-ниитиниң санитар инспекторларынга эртем-билиглиг кижилерни шилип алыры чугула. Тускай ортумак болгаш дээди өөредилге черлеринде хөй санныг студентилерни санитар ажылынче хаара тудар хемчеглер алдынмайн турар.

Районнарның, хоорайларның Кызыл Крест ниитилелдери бүдүрүлгелерде, колхоз, совхозтарда, өөредилге черлеринде тургустунган санитар постуларын, санитар дружиналарын кадыкшылга болгаш профилактика хемчеглерин чорударынга идепкейлиг киириштирерин чедип алыры чугула.

В. КОГАНКОВА.
республика комитединиң Кызыл Крест ниитилелиниң даргазы.

КАМЕНКА хоорай. (Пенза область). «Белинскосельмаш» заводтуң бүдүрүп турары СН-4Б дээр картофель олуртур машиналарын кодээ ажыл-агыйга чедишкинниг ажыглап турар. Бо чылын бүдүрүлгеге картофель олуртур 22 муң машиналарны бүдүрер.

ЧУРУКТА: чүдүрүп чорудары-биле белеткээн картофель олуртур машиналар.

А. ОВЧИННИКОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).



«Шынның» почтазындан 1969

ЧЭЭРБИ ҮШ ЧЫЛДА

Эрги-Барлык школаның девискээринге кыжын шапактыг, чайын тергелиг аъттыг, чазык-чаагай, сергек-омак, буурул баштыг кырганны бо-ла көрүп болур. Ол школа коллективиниң эң улуг назылыг ажылчыны, пенсионер Хомушку Монзукович Сюр-оол-дур.

Х. Сюр-оол «Большевик» колхозтуң үндезилекчилериниң бирээзи. Ол 1946 чылдан эгелээш мында школаның сөөртүкчүзүнде ажылдап турар. Ол школаның, интернаттың, столоваяның, чунар-бажыңның одаар ыяжын, хөмүр-дажын, Алаак фермазындан школага сүттү, садыгдан аъш-чемни сөөртүрүп четтигип, ак сеткилдиг ажылдап турар.

Хомушку Сюр-оолдуң хары ам 66, пенсионер. Ынчалза-даа ол аназ олуруп чадчыкпаан, амыр-дыш билбес, төстүнмес кижи. Ооң бодунда быжыглаан аъдын сагыш човангыр ажаап, чемгерип турарындан аъдының күжү семис.

Бодунуң албан хүлээлгезинден аңгы хөй-ниитиниң ажылынга Х. Сюр-оол база идепкейлиг. Ол үш кыстарын эки кижизидип, өстүрген. Хостуг шактарын база халас эрттирбес, чечен чогаал номчууруңга ынак. Ында тыва чогаалчыларның номнары шупту бар, улуг сонуургалдыг номчуп турар. Ол «Шын» солуннуң идепкейлиг бижикчизи болгаш номчукчузу. Хөлшыдыраа талазы-биле школаның база шыырак ойнакчыларының бирээзи, ында В. И. Ленинниң допчу намдарын өөренир бөлгүмнүн дыңнакчызы.

С. САЛЧАК.
Барыын-Хемчик район.

БӨДҮҮН ИШТИҢ КИЖИЛЕРИ

Малчыннар мактаар

Дамбуу Кызыл-оол «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң Ак-Туруг салбырында он чыл трактористеп келген. Ол ам кыштагларже мал чеми сөөртүп турар. К. Даржааның, Т. Суванның болгаш өске-даа малчыннарның мяжын база сөөртүп турар.

Д. Кызыл-оолдуң адазы Д. Пушка бызаанчыга, лимбиге эки ойнап, уран чүүл бөлгүмүнүң хоочун киржикчизи чораан. А Кызыл-оол бичиизинден тура адазының бызаанчыга, лимбиге ойнаарын сонуургап база өөренип апкан. Ол 1959 чылдан бээр бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмүнүң идепкейлиг киржикчизи, суурга, районга болгаш Кызылга көрүлде концерттерге киржип, макталды ап келген. Ол ам республиканың уран чүүл көрүлдезинге киржиринге белеткенип турар.

Дуржулгалыг тракторист Д. Кызыл-оолдуң ак сеткилдиг, кызымак күш-ажылын совхозтуң дирекциязы үнелеп, каш удаа шаңнал-макталга киирген.

Д. ШЫНАРАП.

Улуг-Хем район.

Күш-ажылым-биле...

Бистиң улуг башкывыс болгаш баштыңчывыс Владимир Ильич Ленинниң өндүр улуг номналы тываларның амыдыралын чаа бедикче көдүрүп үндүрген. Шаандакы феодалдыг Тываның түреңги чораан араттарының бирээзи мен, бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң фронтузунда туржуп, ленинчи номналдың ачызында ажылдап тур мен.

Кыдат авантюристерниң бистиң ыдыктыг совет кызыгаарывыска халдап, совет Даман ортулукка чүдек-бужар чорукту үүлгеткенинге бүгү совет кижилер-биле кады хорадаан килеңнимни илергейлевишаан, улуг Төрээн чуртумнуң күчү-шыдалын улам-на быжыглаарынга, коммунизм тургузуушкунунуң өндүр чаагай херээнге бодумнуң күш-ажылчы үлүүмнү киирер дээш каш дакпыр күжениишкин-биле ажылдап турар мен. Маоистерниң кара сагыштыг бужар үүлгедиин каргавышаан, меңээ быжыглаан ниитиниң малының баш санын өстүреринге, ооң продуктулуг чоруун элбедиринге холбаштыр алган социалистиг хүлээлгемни алдарлыы-биле күүседиримин бадыткадым. Бистиң бригаданың хойжузу Ооржак Даваа-биле чарышка кыйгырышкаш, төрүүр 100 хойга онааштыр 92 хураганны, бир хойдан 2200 грамм дүктү алырын, малдың чайгы семиртилгезин ортумааң мактан өрү күштүг кылдыр организастаарын, чурттап орар өөмнү көрүштүг кылдыр деринирин, 10 тонна сигенни, одалгага 10 тонна кургаг көржени, 400 кг кужурну (малга чылгадыр), 5 кормушканы белеткээрин хүлээнген мен. Алган сөзүм ажыл-херектен карышпас — күүсеттинер.

Бисте быжыглаан төрүүр 376 баш хөй март ортандан оолдап эгелээн. Төрээн 120 хойнуң хураганнары менди доругуп турар. Чаш малды менди хүлээп ап доруктурарынга бүгү-ле таарымчалыг байдал меңде тургустунган. Ленинчи юбилейге күш-ажылчы тиилелгелерим-биле ужуражыр мен.

И. СЕВЭЭН
Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң хойжузу.

КӨДЭЭ тудугжулар

☆ КЫЗЫЛ хоорай Совединиң «Тере-Хөл» колхозунуң тудугжулары эрткен чылын элээш эвес тудугларны кылган.

Тудуг бригадазы бо чылын 10 чурттаалга бажыңын тудар. Ооң хөй кезиинге малчыннар чурттаан турар. Суурда чедир кылдынмаан 8 аал ишти чурттаар ийи каът бажыңның тудуун доозар, культура бажыңынга спорт залын улай тудар. Амгы үеде спорт залын тудуп эгелей берген. Ону аныяктарның тудугжу звенозу кылып турар.

Дой-довурак хоюдар, малгаштаар, тудугнуң дээвиринин кырынга довурак төгер ажылдар эгелей берген үеде суурнуң бүгү аныяктарының шефтээшкинин организастаарын колхозта комсомол организациязы планнап турар.

Суурнуң албан черлериниң чанында оттулар ыяш белеткээн херээженнерниң звенолары хүн бүру ажылдап турар.

С. ЧИГЖИТ.

* * *

☆ УЛУГ-ХЕМ районнуң «Улуг-Хая» совхозунуң Алдыы-Шынаа фермазында чүс инек кирер кажааның тудуу кыштың ажыг соогунда безин соксаваан. Коммунист эш Доспанай удурткан тудуг звенозу ам ук тудугну доозар чоокшулаан.

А. МАЧЫЛАЙ.

«Шынның» почтазындан 1969

ЭЭЛЧЕГЛИГ СЕМИНАР

Улуг-Хем районнуң партия организацияларының секретарьларының болгаш оларның оралакчыларының ээлчеглиг семинары болуп эрткен. Семинарның киржикчилери «Кем-херек үүлгедир чоруктар-биле демиселди күштелдирер», «Партия хуралдарынга хүлээп алган шиитпирлерниң күүселдезин хынаары» деп лекцияларны дыңнаан.

Семинарның түңнелинде уставта көрдүнген негелделерге дүүштүр тус-тус партия организацияларының кылып чоруткан ажылдарының дугайында дуржулга солушкан.

делегей бо хүннерде

УЛУГ ЧҮҮЛДҮГЗҮН, БҮРҮН ДЕТКИИШКИН

☆ ВАРШАВА. (СЭТА). ССРЭ-ниң чазааның Медеглели совет-кыдат кызыгаарга харылзааларны чогумчударынче СЭКП-ниң болгаш ССРЭ-ниң чазааның угландырган чаагай күзел-соруун коргүскен. Тодаргай дугуржулгага чедирип болгу дег боттуг сүмележилгелерни катап эгелээр дугайында саналды медеглелде айыткан деп, Польшаның «Глос працы» солуунуң редакция тайылбырында бижээн.

Совет чазактың Медеглели шуут фактылардан тургустунган документ болур... Чогум-на харын медеглелдиң бүзүредир талазы-биле аажок улуг күштүүн ол көргүзүп турар деп, солун демделээн.

Солуннуң демделээнге болза, Кыдатка хамаарыштыр совет политиканың кайы хире чайгылыш чок болгаш боттуг болуп келгенин болгаш болуп турарын медеглелде айыткан тоогулуг фактылар маргыш чокка херечилээн.

«Уессуриге дүвүрээзин чок турар ужулуг» деп эгелиг редакция чүүлүнге «Штандар млодых» солун совет-кыдат кызыгаарга кыдат эрге-чагыргаларның чөнгээзин буруу шапкан. Чөнгээчилер когаралды чедирээжок, бүгү совет улустуң чөптүг киленңээшкини турзажок, ССРЭ-ниң чазаа кызыгаарда байдалды таарыштыр шиитпирлээр талазы-биле хемчеглерни алырын толептиг болгаш сагыш човаңгыры-биле саналдан турар-дыр деп, солун демделээн.

☆ СОФИЯ. (СЭТА). ССРЭ-ниң чазааның Медеглели ленинчи тайыңга ынакшылдыг даштыкы политикага СЭКП-ниң болгаш Совет чазактың шынчылыңың чайынаачак бадыткалы болур деп, «Работническо дело» солун бижээн. Нарын байдалда безин чайгылыш чок болгаш быжыы-биле чоруттунуп турар ол политиканың ханы принципиалдыының дугайын медеглел херечилээн.

Совет чазактың Медеглели — аажок улуг салдар чедирер документ дээрзин «Работническо дело» солун демделээн.

Болгарияның «Народна младеж» солуунуң редакция чүүлүнге демделээни: амгы нарын байдалдарда безин Совет чазак чөрүлдээни болдурбас болгаш айтырыгларны шиитпирлээриниң боттуг аргазын тывар дээш эң улуг күжениишкиннерин үндүрүп турар-дыр.

Социализмниң болгаш тайыңның, пролетаржы интернационализмниң база империализмге удур демиселге чаңгыс эптиң херээнге шынчы чорукту удуртулга болдургаш, Совет чазак дүшкүүрлүг чорукту чавырыдыраргына инициативаны илергейлеп, харылзааларны чогумчударынче орукту айтып турар-дыр.

☆ РИМ. (СЭТА). Кызыгаарга кыдат таланың өөскүткен чепсектиг месилдежишкинниң дугайында Совет чазактың медеглели Италияга улуг сонуургалды өөскүткен. Римниң болгаш можуларның солуннары ол медеглелдиң дугайын дыңнадып, оон алган допчулаларны эң коскү черлеринге парлаан. «Унита» солуннуң бирги арнынга бижээни: кызыгаарга дүшкүүрлүг чорукту тургустунары социализмниң болгаш тайыңның херээнге, антиимпериалистиг демиселдиң инити фронтузунга улуг когаралды чедирип турарын барымдаалаш, Совет чазак совет-кыдат кызыгаарда байдалды чогумчудар дугайында практиктиг хемчеглерни алыр соруулга-биле сүмележилгени катап эгелээрин кыдат чазакка алдап ёзузу-биле саналдаан. Ынчаарга «чурт-девискээр айтырыын» кыдат таланың сагыштыы-биле тургусканын Совет чазак демделээн.

«Паэзе сера» солун медеглелдиң сагыш човангыр чоруун демделеп, ук медеглел «ССРЭ биле КУР-нуң аразынга соолгу неделяларда чидигленген дүшкүүрлүг харылзааларга кайгамчык эргилде» болур дээр бодалын илергейлээн.

Риминиң «Мессаджеро», «Пополо», Миланның «Джорно», «Коррьере делла сера», Туринниң «Стампа» болгаш оскедаа солуннар Совет чазактың Медеглелиниң делгерецгей допчулалын парлаан. Чугаазының утказы болза, бүгү делегейде тайбыңның эрге-ажыктарынга дүгжүп, дүшкүүрлүг чоруктуң шыңгыы одагларын узуткаарынче угландыргап политиктиг чугула базымның дугайында болуп турар деп, парлалганың тайылбырында демделээн. «Кызыгаарга дүвүрээзин чок чорукту катап тургузар, туе черниң тургустунуп кээп болур айтырыгларын чугаалажыышкынналарның аргазы-биле таарыштыр шиитпирлээр, кызыгаар айтырыгларының талазы-биле сүмележилгени катап эгелээр деп совет чазак Кыдатты кыйгырган» дээрзин «Мессаджеро» солун бижээн. «Коррьере делла сера» солуннуң демделээни: «совет медеглел дипломатиялыг чугула документизи болур».

☆ НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Совет чазактың КУР-нуң чазаанга Медеглели болгаш совет-кыдат чугаалажыышкынналарны катап эгелээр дугайында ооң саналы Нью-Йорк солуннарының кичээнгейинниң төвүнде, солуннар ол документиниң допчулалын парлаан.

Медеглелде «кыдат улус-биле найыралды болгаш кады ажылдажылганы тургузарынче» Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыг түткүлдериниң дугайын, «совет-кыдат кызыгаарда байдалды чогумчудар талазы-биле практиктиг хемчеглерни соңгаарладыышкын чокка алырының» эргежок чугаазының дугайында чугаалаан чүүлдерни «Нью-Йорк таймс» солун онзалап демделээн.

Ол медеглелдиң «чымчак аяның» демделевишаан, солуннуң айытканы болза, совет чазак Совет Эвилели-биле чепсекти деген чугаалажыр дээр кымның кандыг-даа ораладажыышкынын шуут хүлээвес болгаш буруу шаап турар.

«Нью-Йорк таймс» солуннуң база бир редактору Гарри Шварц Мао Цзэ-дун бөлүүнүң калчаалыг чөнгээлериниң үезинде совет улустуң сырый каттыжыышкынының дугайын бижээн.

☆ СТАМБУЛ. (СЭТА). Кызыгаарга месилдежишкинни КУР-биле тайбың таарыштыр шиитпирлээринче кыйгырып турар Совет чазактың Медеглелинче улуг кичээнгейни Турцияның парлалгазы салган. Солуннарның хөй нуруузу медеглелдиң допчулалын бирги арыннарынга парлаан. Солуннарның эгезинде бижээнин: «Кызыгаарда дайынга чедирип болгу дег дүшкүүрлүг чорукту чайладыр соруулга-биле Россия чугаалажыышкынналарны чорударын Кыдатка саналдаан», «Россия чугаалажыышкынналарның столунче Кыдатты чалаан».

Медеглелде Совет Эвилелиниң чазаа төрүлдээлерин дүвүрээзин чок байдалга чугаалажыышкынналарның аргазы-биле чайладырын кыйгырып тур дээн чүүлдү «Джумхуриет» солун тускайлаш демделээн.

☆ ТОКИО. (СЭТА). Совет чазактың медеглелинче япон парлалга улуг кичээнгей салып турар. Солуннар медеглелдиң допчулалын, боттарының корреспондентилериниң тайылбырларын болгаш дыңнадыгларын парлаан.

Совет чазактың саналын тайылбырлавышаан, «Майнити» солуннуң Москвада корреспондентизиниң бижээни болза, Совет Эвилели «ийи чуртту аразында чепсектиг месилдежишкинни чайладырынче тодаргай базымны» кылган. Совет Эвилели ындыг янзылыг саналды киирбишаан, тургустунган байдалды сагыш човаңгыры-биле көрүп, чөрүлдээни чугаалажыышкынналарның аргазы-биле таарыштыр шиитпирлээр дугайын бодап турарын бүгү делегейге көргүскен дээрзин корреспондент демделээн. Медеглелдиң чымчак алнын корреспондент база айыткан.

«Иомиури» солун Совет чазактың Медеглелин «Совет Эвилелиниң тайбың бодалдарын» делегейнинг хөй-нинтизинге база катап бүзүлүдүп көргүзер дээн чүткүл кылдыр үнелээн.

Кыйгырыгны дамчыткан

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Вурнуң Даштыкы херектер министерствозунуң Парлалга килдизиниң медеглелин ында парлап үндурген. Медеглелде чугаалааны болза:

Болгарияның Улус Республиказының, Венгр Улус Республиканың, Герман Демократтыг Республиканың, Польша Улус Республиканың, Румынияның Социалистиг Республиказының, Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Социалистиг Республиканың өмүнээзинден даштыкы чурттарда бистиң төлөөлекчи черлеривистиң удуртукчулары Европаның бүгү чурттарынга Варшава Керээзининг киржикчилери күрүнелерниң Кыйгырыын дипломаттыг ноталарбиле кады Европа чурттарының чазактарынга дамчыдып берген азы чоокку хүннерде дамчыдып бээр.

Даштыкы чурттарда бистиң төлөөлекчи черлеривистиң удуртукчулары болза, Европа чурттарының чазактары Европага тайбың болгаш айыыл чок чорук дээш боттарының харысалгазын медереп билбишаан, Кыйгырыгны өөренип көрүп, ында айытканы кол бодалдарны ажыктыы-биле деткиир дээрзинге сеткил-сагыштың ханызындан идегелии Кыйгырыгны дамчыдып бээр үезинде плергейлээн.

Гаити коммунистерниң партиязы

МЕХИКО. (СЭТА). Гаитиниң дешшилгелиг күштери Дювальениң реакцыыг ёзу-чуруумунга удур демиселге каттыжып турар. Гаитиниң Улусчу каттыжыышкынының партиязы (ГУАП) болгаш Национал хосталганың улусчу партиязы (НХУП) деп аттарбиле сураглыг политиктиг чөөн ийи болуглел политиктиг чаңгыс аай организацияга каттышкан болгаш ону Гаити коммунистерниң каттышкан партиязы (ГККП) деп адаан. Партияның парлалга органы болза ай санында чажыт байдал-биле үнер «Букан» солун болган.

Бирги номерниге ук солун чаа партияның тургустунган дүгайында чүүлдү парлаан. «ГККП болза, марксизм-ленинизмниң тугунун ёдаа-биле демиселди чорудун турар ажылчын аңгының медерелдиг болгаш организастыг авангарды болур. Ленинчи организастыг принциптерге дүүштүр тургустунган ГККП пролетариаттың демиселин гаити революцияны боттандырарынче, эрге-чагырганы чаалап алырынче болгаш чуртка социализмни тургузарынче угландырар».

Гаити коммунистерниң каттышкан партиязының ажылчорудулгазы ажылчыннар, тараачыннар-биле, а ол ышкаш демократтыг революцияны боттандырарынга болгаш национал хосталгага сонуургалдыг бүгү дешшилгелиг болүктери-биле сырый харылзаага үндезилеттинген.

Чуртка аграр реформазын чорудары, даштыкы, колдуунда америк өнчүнү национализастары, даштыкы садыгга күрүне монополиязын тургузары, күрүне өрезин күш чок болдурары, бижик билбес чорукту узуткаары ГККП-ниң программазының бирги чергенин сорулгалары болуп турар.

Чүүлдүң түнелинде демделээни болза, ГККП делегейниң коммунистиг шимчэшкинниге идепкейлиг киржир болгаш бүгү делегейде коммунистерниң чаңгыс эви дээш туржүр.

Бо үеде ГККП-ниң удуртулгазы партияның программазын болгаш уставын чажылдап кылып турар.

Хүрээлеңниң өзүлдези

ПАРИЖ. (СЭТА). Францияның Коммунистиг партиязының Нор департаментинде федерациязынга партия биледин солуур кампания чоруп турда 1.460 чаа кежигүннер кирген.

ФКП-ниң Политбюро кежигүнү, ФКП-ниң Нор департаментинде федерациязының секретары Гюстав Ансар ол дугайын дыңнаткан болгаш Францияның Коммунистиг партиязының политиказынга улам хөй санныг француздарның бүзүрелиниң дугайын бо түнелдер херечилеп турар дээрзин демделээн.

ГДР-НИҢ КҮРҮНЕ ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ХУРАЛЫ

БЕРЛИН. (СЭТА). ГДР-ниң Күрүне чөвүлели Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң Будапештиге Чөвүлел хуралының шиитпирлерин чүүлдүг деп санаан. Европаның айыыл чок чоруунуң болгаш тайбың кады ажылдажылганың айтырыгларын чугаалажып көрүп-биле нинтиевропа чөвүлел хуралын чылдырар дугайында Европаның бүгү чурттарынга Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң Кыйгырыын ГДР-ниң Күрүне чөвүлели база чүүлдүгээнген.

Аян-чоруун дооскан

ВЕНА. (СЭТА). ГФР-ниң канцлери Кизингер Австрияга үш хонукта бодунуң албан ёзузунуң аян-чоруун дооскаш, Барыын Германняже чана берген.

Аян-чоруктуң үезинде Кизингер Австри Республиканың президентизи Ионас-биле ужуражып, Австрияның күрүне ажылдакчылары болгаш федералдыг канплер Клаус-биле чугаалажыышкыннар кылган. Аңаа парлап үндүрген дыңнадыгда демделээни-биле алырга, чугаалажыышкыннар үезинде талалар делегей айтырыгларының дугайында санал-оналдарын солушкан.

Чугаалажыышкыннар үезинде австри таланың тургускан база бир кол айтырыы болза, ГФР-биле садыгда Австрияның төлевир балансызының карышкааның дугайында айтырыг болган. Төлевир балансызы элээн хөй түнге карышкак болгаш 1968 чылда 14 миллиард шилингиге четкен.

Австрияның демократтыг хөй-нинтизи австри экономикаже барыын-герман капиталдың шургуп киреринин күштелгенин дүвүрээзин-биле хайгаарап турар. Австри экономикаже герман капиталдың ындыг янзылыг шургужкуну Австрияга кавдыг уржукту таварыштырганын австрижилер ам-даа утпаан.

Израильге дузалап турар

БЕРЛИН. (СЭТА). Бо чылдың эгезинден бээр ГФР-ниң чазаа Израильге 3,5 миллиард хире марканы (акшаны) үндүрүп берген деп, АДН агентилел ГФР-ниң Сан министерствозунуң парлап үндүрген медээлерин барымдаалаш, Бонидан дыңнаткан. Барыын-герман үндүрүг төлөөлекчилериниң хавыргаш, израиль агрессорларга үндүрүп берген ол акша-хөреңгини Израиль боо-чепсекти болгаш шериг материалдарын Барыын Германиядан садып алырынга ажыглаан дээрзин дыңнадыгда демделээн. Оон аңгыда ол акша-хөреңгилериниң чамдык кезиин «ядролуг чепсекти бүдүрер сорулганы барымдаалаш, атом талазы-биле эртемшинчилел ажылдарын болгаш ажылдап кылыышкынын кады чорударынга» ажыглаан.

Чугаалажыышкынналардан ойталаан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чоокку Чөөн чүктүң айтырыын таарыштыр шиитпирлээрин чедип алырынче дөрт улуг күрүнелериниң угландырган чугаалажыышкынналарын чорударының принцивин Израильдиң чазаа шуут хүлээвээн деп, Ассошиэйтед Пресс агентилелдиң корреспондентизи Иерусалимден дыңнаткан.

Израиль чазактың март 30-де тускай дыңнадымында чугаалаайы болза: «Чоокку Чөөн чүктүң девискээринден дашкаар турар күрүнелериниң төлөөлекчилериниң ол районга хамаарышкан сүмелерни белеткээр соруулга-биле чөвүлел хуралын чылдырарының планынга Израиль шиитпирлиг удурланып турар».

Лаостуң агаарынга дүжүр аткан

ХАНОЙ. (СЭТА). Март 16-дан 22-ге чедир Нео Лао Хак Саттын чепсектиг күштери Сиенкуанг кежүнүн агаарынга 6 америк шериг самолёдун дүжүр аткан деп, ВИА агентилел Кассан Патет-Лао агентилелдиң дыңнатканын барымдаалаш, дамчыткан. Ынчангаш Лаостуң агаарынга дүжүр аткан америк самолёттарның ниити саны 1.078 болган.

Он чедиги пленум

ХАНОЙ. (СЭТА). Чоокта чаа Ханойга Вьетнамның Ада-чурт фронтузунуң ТКның 17-ги калбак пленуму болуп эрткен.

Пленумга политиктиг янзы-бүрү партияларның болгаш организацияларның, биче националдарның болгаш шажын-чүдүлге общиналарының төлөөлекчилери олурушкан. Вьетнам улус армиязының төлөөлекчилери болгаш Ада-чурт фронтузунуң чер-черде ажылдап турар төлөөлекчилери пленумнуң ажылынга база киришкен.

АКШ-тың агрессиязынга Удурланыышкын дайынынга болгаш ВДР-де социализм тургузуушкунунга вьетнам улустуң чедиишкиннериниң дугайында Вьетнамның Ада-чурт фронтузунуң ТК-ның пленумунуң киржикчилери дыңнаан.

Вьетнам, национал хамаарышпас чорук болгаш социализм дээш, америк империализмге удур демиселдиң амгы байдалдарында массаларны интернационалисчи эпсегил каттыштырылгазының ёзузунга кижизидери, марксизм-ленинизмниң болгаш пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилээш акы-дүмза социалистиг чурттар-биле сырый каттыжыышкынны быжыглазары онза ужур-дузалыг болуп турар дээрзин илеткелде демделээн.

АКШ-тың агрессиязынга Удурланыышкын дайынынга вьетнам улустуң чедип алган тиилелгелери Вьетнамның Ажылчы чоннар партиязының шугумунуң шынныын илергейлеп турар деп, илеткелде база айыткан. Ол тиилелгелер болза, бүгү вьетнам улустуң, социалистиг тургузугнуң патриотизминиң болгаш сырый каттыжыышкынының илерели, акы-дүмза социалистиг чурттарның деткимчезиниң болгаш дузаламчызының түнелди болур. Төрээн чуртунуң хамаарышпас чоруу болгаш хосталгазы дээш демиселге вьетнам улус бүрүн тиилелгени чедип алырынга бүзүрелдиин илеткелде илергейлээн.

ДАЙЫНЧЫ ЧОРУДУЛГАЛАР

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамны хостаарының Улусчу чепсектиг күштери америк армияның кезектерининге удур тулчуушкуннарны чедиишкиннинг чорудуп турар. Парлалганың хосталга агентилелиниң дыңнадыын барымдаалаш, ВИА агентилелдиң дамчытканы-биле алырга, Даутпенг районга (Тхуамумот можу) март 17-деө 22-ге чедир мурнуу-вьетнам патриоттарның шаап халдаашкынныг тулчуушкуннарының түнелинде америк командылалдың «Атлас уэдж» дээр хураңгай ат-биле чоругкан хемчеглерин үзе шапкан.

Америк армияның бирги болгаш чээрби бешки чадаг шериг дивизияларының ниитизи-биле он батальон чедир санныг кезектери ол хемчеглерге киришкен турган. Мурнуу Вьетнамны хостаарының Улусчу чепсектиг күштериниң кезектери америк шериглерниң ол бөлүүглелинге удур кадыг-дошкун тулчуушкуннар чоруп турда, АКШ армиязының 1.400 ажыг солдаттарын болгаш офицерлерин чыскаалдан үндүргеп, 150 хире шериг чүк машиналарын болгаш бронетранспортёрларны, 20 артиллерия бооларны үзуткаан, 20 америк самолёттуң чок кылган.

Чугула үе-чада

СОФИЯ. (СЭТА). Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның делегей Чөвүлел хуралынга белеткел талазы-биле чугула үе-чада чедиишкинниг доозулган дээрзин Болгарияның неделя санында үнер «Поглед» журналы «Сырый каттыжыышкынның күжү» деп эгелиг үүлүнге бижээн. Чөвүлел хуралга белеткел Будапештиге болган консультативтиг ужуражыышкынга эгелээн болгаш ооң соонда коммунистиг партияларның аразынга ийи болгаш хөй таланың ужуражыышкынналарынга, консультацияларынга болгаш чугаалажыышкынналарынга ажыл-чорудулга калбарган.

Бодунуң революсчу болгаш интернационалчы чаңчылдарынга шынчы, ооң хүрээлеңинге өзүп, дадыкканы делегейниң революстуг шимчээшкининиң баштыңчызы Георгий Димитров база бир коскү теоретик болганынга, капитализмге болгаш реакцияга удур демиселге ол шимчээшкининиң, дешшилгелиг бүгү күштерниң чаңгыс эви дээш демиселчилерниң бирээзи чораанынга чоргаарланган Болгарияның Коммунистиг партиязы улустарның салым-чолунга амыдыралчы чугула делегейниң коммунистиг шуулганынга белеткелге амдаа идепкейлиг киржип турар. Коммунистиг партия бо талазы-биле бүрүн деткимчеи бүгү болгар ажылчы чоннардан ап турар деп, чүүлдс демделээн.

Эки түңнелдер

САНТЬЯГО. (СЭТА). Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның делегей Чөвүлел хуралын белеткээр талазы-биле Комиссияның Москвага эрткен хуралы чугула болуушкун болган, а ооң түңнелдери делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чедиишкиннериниң дугайын хереченлеп турар деп, комиссияның хуралынга киришкен Чилиниң Коммунистиг партиязының ТК-ның Политиктиг комиссиязының кежигүнү Орландо Мильяс медеглээн. Чөвүлел хуралдың кол темазы—коммунистиг болгаш ажылчын партияларның, антиимпериалисчи бүгү күштерниң чаңгыс эвин быжыглаар дээш, империализмге удур демиселдиң калбартырының чугулазын ол демделээн.

ОТЧЁТТУГ КОНЦЕРТ

Чоокта чаа Тэлиниң Культура бажыңынга туе черниң бот-тывынгыр композиторларының болгаш эгелеп чоруур шүлүкчүлериниң отчёттуг концерти болган. Оларның аразында элээн хөй аялгаларның авторлары Базыр-оол Чүлдүм-Сүрүң, культураның хоочун ажылдакчызы Донгак Шактар, өзүп орар ашыяк хөгжүмчү Борис Чамбыт база бар.

Бо концертти белеткээриге авторларның талазындан шыңгыы белеткел, удуртулга негеттинген. Концерттиң инити чорудулгазы анаа концерт-биле домей. Ынчалзадаа чаа ажыдыышкын кылганнарның үделгези, мергежилдиг ыраажыларның күүселдези онзаланып турган.

Кызылдың уран чүүл училищезин дооскан О. Кара-Каттың чогаатkан «Кыстар» деп чаа аялгазын Культура бажыңының автоклуб эргелекчизи Х. Биче-оол мергежилдиг ырлап күүседкен. Д. Шактар «Бичии чолаачы» деп ырын баянга үдээрге, оон уруу Света ырлаан.

Бот-тывынгыр композиторлар Б. Чүлдүм-Сүрүң чоокта чаа чогаатkан «Тыва фантазияларын» фортепианога чедиишкининг ойнаан. «Черле сеңи тыпкай мен де?» дээр баштак ырны уран номчулганың Бүгү-россия конкурузунуң лауреады С. Мар-оол биле К. Ооржак ырлаарга, автору Б. Чүлдүм-Сүрүң баянга үдээн. «Чүшкүрбейн баарың ол бе!», «Чарашпайым» деп ырларның автору Б. Чамбыт элээн хөй ырларын боду үдевишаан күүседкен.

М. КЫРЛЫГ-КАРА.

—●—

ЧОРУУҢАР ЧОГУЗУН

Тываның хөгжүм-шии театрының артистери Мольерниң «Албадаткаш эмчи болгаш» деп шиинин Өвүр районнуң ажыл-шинчилериниге сонуургатты.

Аныяк артистерниң уран тывынгыр ойнаарын өөруүлер мактап, оларга эки үнеледи берген. Чоруунар чогузун!

Д. ООРЖАК,
Д. ТЮЛЮШ.



„ӨЖЭЭН“

Тываның хөгжүм-шии театры бодунуң репертуарын Совет Эвилелиниң каш янзы национал улустарының амыдыралын көргүскен шиилер-биле доктаамал байыдып, чонну сонуургадып келген. Эртекн чылын башкир чогаалчы Мустай Каримниң «Ай туттурган дүн» деп шиизин тыва дылга очулдуруп, белеткээштиң республиканың чонунга сонуургаткан.

Ам база-ла башкир чогаалчы И. Юмагуловтуң «Өжээн» деп шиизиниң тыва дылга очулгазын театрның артистери белеткээш, бо хүннерде кызылчыларга, пайысылалга келген кижилерге сонуургадып турар.

Шиинде болуушкун революция мурнундагы кошкун амыдыралдыг улустуң чуртталгазын көргүскен. Аал болук баштыңчылары Сынтемир-бай (Тыва АССР-ниң улустуң артизи Н. Олзей-оол) биле Байымбет-бай (Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи А. Тавакай) одар-белчиир, мал-маган уржуунда бот-боттарынын араазында адаан-ожээнниг болуп, сегиржин алырының кырында турар. Сынтемир-бай оор-биле байын алган, оон оглу Темирхан (артист Ч. Мартай-оол) адазының күткүшкүнүн ёзугаар малды кодан-коданы, чылгыны аскыр өөрү-биле сывырып эккелген. Нэргэс (артист Ирина Даваа) Байымбет-байның аалынга оскен, бичезинден турала ада-иезинден чарылгаш, өскүүнү кадыг-берге амыдыралын көрүп келген. Темирхан биле Нэргэс ынакшыжа бээр. Ынчалза-даа оларның ынакшылынга доктар-моондак болуп турар бергелер, янзы-бүрү чугаалар, сүлчээлер эңдерлип, биче-ле болза Нэргэсти бижектеп каапгар чазар.

Дүшкүүрлүг чөрүлдээлер, демисел шиинде күштелип турар. Шыдажыр аргажок бергелер уржуунда Нэргэс амытынына боду четтинге бээр. Темирханның аңаа ынакшылы база-ла кызыгаар чок, ынчалгаш адазының оор, кара сагышты күткүүшкүнүнге таварышкан Темирхан ол чараш кыс Нэргэс чокка чурттан шыдавазын чугаалааш, база-ла амытынынга четтинер.

«Өжээн» деп шиинде болуушкун феодалдыг Тыва үезиндеги тываларның амыдыралынга дыка чоок. Тываларныыпга чоок аялга диңмиреп турар.

Шиинде бистиң театрның хоочун артистери ойнап турар.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

ЭГЕЛЭЭШКИН ЭКИ-ДИР

Барыын-Хемчик районунуң Эрги-Барлык ортумак школазының башкылары В. И. Ленининиң төрүттүнгенинден бээр чүс чыл болур ооңга толептиг ужуражыр дээш, чоннуң уруг-дарыын кижизидип өөредири-биле кады, хөй-нинтизиниң ажылынга идепкейлиг киржип турар. Ол школада башкылап турар Чашоол Сапчыт-оолович Куулар шаандагы тыва улустуң аас-чогаалы «Өскүс-оол» деп тоолун шиижидип чогаатkан болгаш ону школада башкы Александр Сүгеевич Ооржак-биле кады режиссёрлап тургускаш, сценага таарыштырып көргүскен.

Ол шиинде 9 башкы киржип турар. Өскүс-оолдуң ролюнда А. Ооржак, балыкчы болгаш ылбичи ашактың ролюнда Куулар Чаш-оол, Авыгай-Хаанның ролюнда башкы Кара-Күске, Дээр оглу Дээк-Мөгенниң болгаш Ламаның ролюнда башкы Демир-оол Салчак, Хаада — Л. Допчаа олар ойнап туралар. Даңгынаның ролюнда — ол школаның 10 классын 1968 чылда дооскаш, ында ажылдап турар аныяк башкы Валя Иргит, кадында — Нина Салчак, шиинниңниң ролюнда — башкы Зоя Саая.

Эрги-Барлык школазының башкылар коллективи чаа чылда школачыларның дыштанылгазын болгаш сооктуң улгатканы-биле школачылар өөренмейн баар үелерин ажыглап тургаш, тоолдан 5 кожегелиг, 6 коргүзүглүг шии кылгаш, бо чылдың февраль 6-ның хүнүнде комиссияга хүлээткеннер.

Бо школаның башкылар коллективи чүгле кижизидикчилер эвес, харын бот-тывынгыр артистер болуп турары онза солун болгаш чонга үлегерлиг.

Бо школаның башкылары Эрги-Барлык Культура бажыңының чанында бот-тывынгыр уран чүүлдүң янзы-бүрү болгүмнеринде хөй кеэин бооп киржип турар. Ол ышкаш эки тура улусчу дружинада башкыларның түскай командирлиг болүүү айыткан хүннеринде эки дежурныйлап кедген болгаш школаның херээжен башкылары чоннуң культурлуг амыдыралы, бичии уругларны культурлуг ёзуга кижизидери дээш оон-даа өске ажылдарга «Большевик» колхозта партком секретары эш Саая Очурнуң болгаш Эрги-Барлык кодээ Советиниң күүскомунуң даргазы Иргит Севээнниң хөй-нинти организацияларын эки удуртуп, школа-биле эки харылзаалыы идиглиг болганын демделээр хөрек.

Ол колхозтуң бот-тывынгыр уран чүүл коллективи сөөлгү үш чыл иштинде 3 шиини сценага көргүскен, ам В. И. Ленининиң төрүттүнгенинден бээр 99 чыл болганынга тураскаатkан бир шиини белеткеп турар болгаш комиссияга удавас хүлээдирип аазаапнар.

Школаның башкылар коллективи чүгле хөй-нинти ажылынга идепкейлиг эвес, харын олар чыл бүрү-ле школаның одаар ыяжын хостуг хүннерин ажыглап тургаш, боттары белеткеп ап турарлар. Чартык чылда өөредилге хуузу районда өске школалардан база бедик болган.

М. ЧҮЛЬДҮМ,
райкүүскомнуң культура килдизиниң эргелекчизи.



Чадаана хоорайга район школаларының боттывынгыр уран чүүл коллективтериниң көрүлдези болуп эрткен.

ЧУРУКТА: Чадаананың № 1 ортумак школазының артисчи өөреникчилери «Ээлдек шыңгырааш» деп танцыны күүседип турары.

О. САНДЮНҮҢ фотозу.

Соңгу чүк чораан артистер

Тываның хөгжүм-шии театрының концерт-эстрада бюрозунуң артистери (ам филармония) бир ай ажыг үениң дургузунда Якут АССР-ниң девискээринге концерт көргүскеш, ээп келген. Концерттиң программазында ырби-шиилер, танцылар, уран номчулгалар, тыва сыгыт, хөгжүмнүг күүседилгелер, ырлар кодзан турар.

Олар Лена болгаш ооң адыры Алдан хемнериниң унунда база Соңгу чүктүң оске-даа будүрүлге черлеринге. Якутияның иви, аңныыр ажыл-агыйлыг совхозтарынга хөй санныг концерттерни көргүскен. Концертти чон сонуургаан, ылангыя Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи, делегей фестивалының лауерады Максим Дакпайның сыгыртырын чер болганга-ла кайгамчык сонуургап турган, аңаа Соңгу чүктүү өңпүктер белекти-даа сунган.

Т. САЯН-ООЛ.

Н. К. КРУПСКАЯ

Ленин дугайында сактыышкыннар

АПРЕЛЬ 18-ТЕ (Май 1-де) Ильич Май бирниң чыскаалынга киришкен. Ол Охтага болгаш Марс шөлүнге барып чүве чугаалап турган... Ильич чанып келирге, мен оон арнының аажок омак хөглүг апарганын кайгаан мен. Даштыкыга чурттап турган, бис маёвкаларга барып-ла турган болгай бис, ынчанмыже шагдаа черинден чөпшээрел алгаш маёвка эрттирери-биле хаанныг ёзуну тиилеп үнген революсчу улустуң маёвказы ырыңай ылгалдыг чүве-дир.

Апрель 24-тен 29-ка чедир Бүгү-российиның апрель конференциязы боол эрткен. Аңаа 151 делегат келген, чаа ТК соңгуттурган, орта онза чугула айтырыгларны — үениң байдалының дугайын, дайын дугайын, III Интернационалга белеткел дугайын, национал айтырыг дугайын, аграр айтырыг дугайын, партия Программазының дугайын чугаалашкан.

ҮЕНИҢ БАЙДАЛЫНЫҢ дугайында Ильичиниң чугаазы мээң сагыжымдан ырабас боол онзаланып артып калган.

Ильичиниң массаларны канчаар көрүп турары, массаларның канчаар чурттап, чүнү бодап турарынче ооң кайы хире кончуг кичээнгейлиг сагыш салып турары ол чугаага дыка-ла тодаргай көзүлген.

«Пролетариат болгаш чартык пролетариат бодунуң аңгызының талазы-биле дайынга черле сонуургалдыг эвес дээрзинде чигзиниг чок. Олар чаңчылдарның болгаш мегениң салдарынга алзып чорул турар. Оларда политиктиг дуржулга ам-даа чок-тур. Моон ап көөрге, бистиң сорулгавыс — дыка үр угаадып тайылбырлаары болур. Бис оларга кезээ-даа принципиалдыг дүжүүшкүннер кылбас бис, ынчалза-даа оларны социал-шовинистер-биле чергелештир көрбес бис. Чоннуң ол кезектери кажан-даа социалистиг чорбаан, социализм дугайында оларда кандыг-даа билиг чок, олар политиктиг амыдыралче чүгле оттуп турар. Ынчалзажок оларның медерели кедергей дүрген калбарып, өзүп турар. Оларга хамык чүвени чүгле тодарадыр тайылбырлап бээр херек, ол дээрге берге, ылангыя дүүн чаа-ла чажыды-биле ажылдап турган партияга эң берге сорулга болур» (В. И. Ленин. Долу чыгдынган чогаалдар, 31 том, 350-351 арын—Ред.).

Чүгле пролетариаттың ортузунга эвес, харын биче буржуазияның калбак кезектериниң ортузунга-даа тайылбыр ажылын чорудуп билир херек деп, Ильич чугаалаан.

Контроль дугайын чугаалап тура, Владимир Ильич мынча дээн: «Контрольдаар төлээде, эрге-чагырга туткан болур херек. Бир эвес ол чорук биче буржуаз блоктуң калбак массазынга билдинмес чүве болза, ону аңаа шыдамы-биле тайылбырлап берип билир, аңаа шын эвес чүвени канчап-даа чугаалавас херек» (база ында, 346 арын—Ред). Ильич кандыг-даа куруг экииргээшкин кылбайн чораан, ол дугайын ооң-биле чугаалажып чораан солдаттар-даа, тараачыннар-даа эскерип билир турган. Ынчалза-даа бүзүрел деп чүве доп-дораан-на чаалай тыртып алдынмас болгай. Ындыг изиг үеде Ильич анаагы дег тода бодаар турган: «Бис ам ээзээш нурууда бис, массалар биске амдызында бүзүревейн турар. Бис манап шыдаар бис: чазак оларга бадыткап көргүзүптерге, олар бистиң талавыста болурлар» (база ында, —Ред.). Ильичиниң солдаттар болгаш тараачыннар-биле чугаазы ээзээш эвес турган, ынчаарда-ла бүзүрелдиң илерел кээп турганын ол ээзээш эвес көрген, ынчалза-даа ол бодун канчап-даа мегелетпес турган: «Организастыг чорук херектиг турда, бодунуң тактиказын хоозун бодалдарга тургузарындан артык алдагдал пролетаржы партияга турбас. Хөй нурууну бистиң талавыста кылдыр чугаалап болбас; бо таварылгада бүзүревес чорук, база катап бүзүревес чорук херек...» (база ында, 352 арын.—Ред.).

Үениң байдалының дугайында чугаазының төнчүзүнге Ильич мынча дээн: «Орус революция Советтерни тургусқан. Делегейниң чаңгыс-даа буржуаз чуртунда ындыг күрүне албан черлери чок болгаш туруп-даа шыдавас, ынчаарда чаңгыс-даа социалистиг революция оон өске кандыг-даа эрге-чагырганы боол ажылдап шыдавас. Ажылчыннар болгаш солдаттар депутаттарының Советтери эрге-чагырганы анаа буржуаз республика тургузар дээш азы социализмче шуут шилчиир дээш тудуп алыр ужурлуг чүве эвес-тир. Ындыг чорук туруп шыдавас. Чүге ынчаш? Эрге-чагырганы олар ол шилчилгеже кылып болур болгаш кылыр ужурлуг баштайгы тодаргай базымнарны кылыр дээш тудуп алыр ужурлуг...» (база ында, 356—357 арын. — Ред.).

Оон ыңай Ильич Советтерниң мурнунда турар шуут-ла дорт сорулгалар дугайын чугаалаан. «Черниң хуу өнчү болур чоруун чок кылыр херек. Бо дээрге бистиң мурнувуста турар сорулга-дыр, чүге дээрге улустуң хөй кезии ооң талазында болгай. Ону боттандырарда биске Советтер херек. Ол хемчегни эрги күрүне дүжүметтери-биле боттандырып чорудар арга чок-тур...» (база ында, 357 арын. — Ред.).

1917 ЧЫЛДЫҢ майның эгезинде Ильич партия Программазынга өскертилгелерниң төлевилелин кылган. Империалистиг дайын болгаш революция бүгү уклад-тургузугга эң улуг өскерлиишкиннерни кылган, дыка хөй чаа үнелелдерни, чаа көрүлделерни кылырын негээн— мурнуку Программа кедергей эргижирээн.

Чаа минимум-Программаның бүгү төлевилели массаларның амыдыралының деңнелин экижидер, кедүрер, оларның боттывыңгыр чоруун делгемчидер чүткүл-биле сиңниккен...

Ажылчыннар болгаш солдаттар депутаттарының Советтериниң I Бүгү-россия съездизинге Ильичиниң чугаазы сагыжымда артып калган. Съезд Васильев ортулуктуң Бирги кудумчузунда кадет корпуска боол турган чүве. Узун коридорларга чорул турдувус, класстарны делегаттарның чурттаар черлери кылып каан. Кижилер шыгырт долган залга большевиктер ынаар-ла аткаар улуг эвес бөлүү-биле олурдувус. Ленинниң чугаазынга чүгле большевиктер адыш часкап турду, ынчалза-даа ол чугаа бүгүдениң сеткил-сагыжын аажок хайныктырган дээрзинде чигзиниг чок. Керенский ол чугааның соонда үш шак иштинде медерел чок чыткан деп бир-ле кижи чугаалаар чораан. Ооң шын-мегезин билбес мен...

БОЛЬШЕВИКТЕР июнь 10-да чыскаал эрттирер деп шиитпирлээн. Советтерниң съездизи үш хүн иштинде кандыг-даа чыскаал болбас ужурлуг деп шиитпирлээш, большевиктерниң шиитпирин хорул каан. Ынчан Ильич ПК-ның чорудар деп шиитпирлээн чыскаалын эрттирбес дээн; бир-тээ Советтерниң эрге-чагырганы хүлээп турар болганывыста, съездиниң доктаалынга чагыртпайн баргаш, ооң-биле дайзыннарга чемиш болур чепсек берип болбас бис деп, ол санаан. Ынчалза-даа, массаларның хөөнүнге чагырткаш, Советтерниң съездизи июнь 18-те бодунуң чыскаалын эрттирер деп шиитпирлээн. Херек кырында чүү болу бээрин съезд билбээн. Чыскаалга 400 муң хире ажылчыннар болгаш солдаттар киришкен. Туктарның болгаш плакаттарның 90 хуузу большевиктерниң ТК-зының: «Бүгү эрге-чагырганы Советтерге!», «10 капиталист-министрлер сөнезин!» деп лозуңун ап чораан. Түр чазакка бүзүрээрниң талазынга чүгле үш плакат чораан (бирээзи Бундунуң, бирээзи — плехановчу «Чаңгыс эптиң», бирээзи — казактар полугунуң). Ильич июнь 18-тиң хүнүн эргилдениң хүнериниң бирээзи кылдыр үнелеп көрген.

«Июнь 18-тиң чыскаалы революцияның угланыышкынын айтып, муңгашталчак байдалдан үнериниң оруун айтып турар революсчу пролетариаттың күжүнүң болгаш политиказының көргүзүү болу берген. Улуг-хүн чыскаалының кайгамчык улуг төөгүлүг ужур-дузазы ында, революция үезинде өлүрткеннерни хөөржүдүп турган хүнде болгаш Май 1-ниң хүнүнде болган чыскаалдардан ооң принципиалдыг ылгалы ында. Ынчаарда ол дээрге революцияның баштайгы типтелгезин болгаш ооң маадырларын бүгүдениң алдаржыдып хүндүткээни, чоннуң хосталгаже чорул ора эң-не дүрген болгаш эң-не чедиишкинниг эрткен бирги үе-чадазынче ооң килчеш кылдыр хая көргени болган. Майның бири дээрге бүгү делегейниң ажылчын шимчээшкининиң төөгүзү-биле, ооң тайбың болгаш социализм дээш алыс сорулгаан соруу-биле холбашкан күзелдериниң болгаш ыңаныштарының байырлалы болган...

Июнь 18-зи дээрге хөделип үнериниң баштайгы политиктиг чыскаалы, янзы-бүрү аңгылар канчаар хөделип турарыл, революцияны уламчылап чорударда олар канчаар хөделиксеп турарыл база канчаар хөделир апаарыл деп чүвени тодарадып тайылбырлааны, — ном азы солун дамчыштыр эвес, а харын шуут-ла кудумчуга, баштыңчылар дамчыштыр эвес, харын массалар дамчыштыр тодарадып тайылбырлааны ол болган.

«Буржуазия чаштына берди» (В. И. Ленин. Долу чыгдынган чогаалдар, 32 том, 360—361 арын. — Ред.).

РАЙОН ДУМАЛАРЫНГА соңгулда боол эрткен. Мен Выборг районга соңгуттурдум. Выборг районга чүгле большевиктер база каш-ла санныг интернационалчы меньшевиктер соңгуттурган, ам меньшевиктер ажылдавастай бергеннер. Районнуң бот-чагыргазынга чүгле большевиктер ажылдап турган... Выборг районга ажылдааным меңээ дыка хөй чүүлдү берген — ол болза партия болгаш совет ажылының эки школазы болган. Даштыкы хоругдалга үр чылдарда чурттап турган, бичии хуралдарга безин чүве чугаалаарындан дидивмес, «Правдага» ынчанга чедир чаңгыс одуруг безин бижип көрбээн кижиге, меңээ ындыг школа эргежок чугула турган.

Выборг район быжыг большевикчи активтиг турган. Большевиктерге ажылчын массалар бүзүреп турган. Ажылдап киргенимниң соонда удаваанда солдаттар кадайларынга дузалаар комиссияның Выборг салбырының ажылын эрги таныжымдан хүлээп алган мен. Ооң-биле мен биеэде чаңгыс гимназияга кады өөренип, ооң соонда улуг-хүннер школазынга кады башкылап турган мен. Ол дээрге ажылчын шимчээшкининиң хөгжүлдезиниң баштайгы чылдарында социал-демократ турган кижи чүве — Струвениң кадайы Нина Александровна Герд. Ам бис политика талазы-биле мырыңай ийи башка үзел-бодалдыг болу берген турдувус. Меңээ херектерин хүлээдип берип тура, ол мынча дээн: «Солдаттар кадайлары биске бүзүревес-тир; чүнү-даа канчаарывыска оларның сеткилинге кирбес; олар чүгле большевиктерге бүзүрээрлер-дир. Ам канчаар, херекти бодуңар холуңарга ап алыңар, дээре кылдыр таарыштыра бээриңер чадавас ыйнаан!». Бис ажыл-херекти тудуп кириптеринден кортпаан бис, ажылчыннар-биле кады, оларның бот-тывыңгыр чоруунга даянгаш, ёзулуг ажылды калбартып шыдаптар бис деп санап турган бис.

АЖЫЛЧЫН МАССАЛАР чүгле политиканың эвес, харын культураның-даа талазынга кайгамчыктыг идепкейин көргүскеннер. Биске улус өөредилгезиниң Чөвүлели кончуг дүрген тургустунган, аңаа Выборг районнуң бүгү фабрикаларының болгаш заводтарының төлээлекчилери кирген... Неделя санында чыглып, практиктиг хемчеглерни чугаалажып турган. Бүгү кижилерни доозазын үжүк-бижикке өөредиириниң эргежок чугула боол турарының дугайында айтырыг үнүп кээрге, заводтар боттарында бижик билбестерниң учёт-даңзызын ажылчыннарның күжү-биле доп-дораан кыла шаапкан...

Херээженнер ортузунга дыка хөй ажылдаар ужур таварышкан. Мен бодумнуң чоокта чаагы-ла дидим эвес чоруум уттупкаш, херектиг черлерниң дөгерезинге чүве чугаалап турдум.

Ажылче шуут-ла сундугуп кирипкен мен, массаларны шуптузун хөй-нитиниң ажылынче хандыдып кириксеп. Владимир Ильичиниң тургузуксап турган «улусчу милициязын» херек кырынга боттандырыксап турган мен.

Выборг районга ажылдап эгелээш, мен Ильич-биле ужуражыр чайны улам-на тыппастаан мен, а үе дээрге кончуг нарын чидиг апарган, демисел кыптыгып үнүп турган болгай. Июнь 18 чүгле 400 муң ажылчыннарның болгаш солдаттарның большевикчи лозуңнар-биле чыскаалган хүнү эвес, харын июнь 18 Түр чазактың үш ай чайгылыышкынның соонда эвилелчилерге албадаткаш, фронтуга шавар халдаашкын эгелээниниң база хүнү болу берген.

Большевиктер парлалгага болгаш хуралдарга чүве чугаалап киришкен. Түр чазак бодунуң үндезин туружунуң үлдүргей кошкаан эскерип каан. Июнь 28-те фронтуга орус шериглер аштырып эгелээн; ол чорук шериглерни коргунчуг хөлзеткен.

ВЫБОРГ ТАЛАГА турган пулемёт полугу чепсектиг тура халыышкынны эгелээр деп шиитпирлеп алган. Ийи хүн мурнунда бистиң чырыдыышкын комиссиявыс пулемёт полугунуң культура-чырыдыышкын комиссиязы-биле культура ажылының чамдык айтырыгларын кады шиитпирлээр дээш понедельникте чыгдыр деп дугуржуп алган турган. Пулемёт полугундан кым-даа келбээни билдингир, пулемёт полугу шупту чорупкан. Мен Кшесинская бажыңынче чорупкан мен. Удаткан чок, мен пулемётчуларга Самсонов кудумчуга чораш чеде бердим. Солдаттар чыскаалыпкан чорул турган. Аңаа болгаш мындыг чорукту утпас мен ийин. Кудумчу кыдыындан бир улуг назылыг ажылчын кижи солдаттарже уткуй кылаштай бергеш, оларга курлак чедир эгин мөгейгеш, алгырып мынча дээн: «Силер, дуңмалар, ажылчын чон дээш чаа туржуп көрүңер!» Кшесинская ордузунда ТК-ның бажыңынга турган эштерден Сталин биле Лашевичини сактып тур мен. Пулемётчулар балкон чанынга доктаап ёзулааш, оон ыңайлап чорупкан. Ооң соонда ТК-га база ийи полк, ооң соонда чыскаалган ажылчыннар чедип келген... Комитет чыскаалды тайбың байдалдыг эрттирериниң лозуңун берген, а ол аразында пулемёт полугу бодунга баррикадаларны тудуп үндүрүп эгелей берген болган... Заводтар болгаш фабрикалар ажыл соксадыышкынын эгелээн. Кронштадтан матростар чедип келген. Чепсектиг ажылчыннарның болгаш солдаттарның канчаар-даа аажок улуг чыскаалы Таврича ордуже углай чорупкан. Ильич Кшесинская ордузунуң балконундан чүве чугаалаан. Төп Комитет чыскаалды соксадыр дугайында кыйгырыглыг угуулганы бижээн. Түр чазак юнкерлерни болгаш казактарны келдирген. Садовая кудумчуга чыскаалганнарже боолээшкинни эгелээн.

(Уламчылыг).

(ПМА).

Школачыларның часкы дыштанылгазының үезинде Кызылдың школаларының бот-тывыңгыр урап чүүл коллективтери Пионерлер бажыңынга боттарының уран талантызын каш хүн улаштыр көргүзүп келген. Кызылдың № 5 школазының шии бөлгүмү школачыларның бо көрүлдезинге «Билиргек койгун» деп шиини көргүскеш, эки үнелелди алган.



ЧУРУКТА: № 5 школаның өөреникчилери «Билиргек койгун» деп шиизин көргүзүп турары.

Е. ЧУРКИННИҢ фотозу.

ЧАҢГЫС ААЙ НЕГЕЛДЕЛЕР

Башкы бүрүзүнүң сорулгазы коммунизмниң тургузукчулары болур аныяк салгалды быжыг билиглиг, культурлуг аажы-чаңныг кижилер кылдыр кижизидери болур. Оларга быжыг билигни бээр бирги чада эге класстар дээрзин билир болгай бис. Эге класстар башкылары барык-ла 4 чыл дургузунда бодунуң клазында өөреникчи бүрүзүнүң аажы-чаңын, чүге, кандыг эртемге хандыкшылдыын, хөй-нитиниң ажылынга киржилгезин, кандыг бөлгүмнерге сонуургалдыын, сес-домаавның сайзырадып билген, турарлар.

Ынчангаш бирги класстан эгелээш-ле, өөреникчилерни билииниң деңнели-биле 3 бөлүкке чарып болур: эки, ортумак, кошкак өөредилгелиг. Бөлүк бүрүзүнге оларның шаа-биле ажылдарны бээр ужурлуг. Чүге дээрге 1-ги класска уруглар садыдан, ыракты малчыннардан база нити сайзыралы кошкак уруглар келгилээр. Оларның чамдыктары 10-га чедир санап, бижип, номчуптар-даа тургулаар, а өскелери санап, бижип-даа билбес болур.

Мынчангаш бо материалды февральда «Шынга» парлаттынган «Өөреникчи бүрүзүн хайгаараар» деп Т. Колдуң бижээн материалынга хамаарыштыр арга-сүмени солчуп, «идепкей чок» өөреникчилер дугайын бижикседим.

Башкы бүрүзү кичээлдерге янзы-бүрү көргүзүг материалдарын болгаш бөлүк аайы-биле кичээл планын ылак кылып алыр. Ол ышкаш ажылды мурнай күүсеткен шырак өөреникчилерге бээр немелде ажылды баш бурунгаар планнап алыр. Ынчан «үр боданыр» өөреникчилер-биле ажылдап болгай-ла. Үргүлчү холун көдүрер идепкейлиг өөреникчилерге карточкалар азы бодалгалардан бергеш, «идепкей чок» өөреникчилер-биле ажылдап база болур. Ажылдың күүселдезин бажынга хынааш, демдээн журналга салып-даа болгай. Кошкак өөреникчилерни ээзээш айтырар чорук башкыларның талазындан хамааржыр апаар.

Оларның-биле хүн бүрү немелде кичээлдерни, практиктиг ажылдарны чорутпайн, багайлыг эртемнеринге өөреникчилерниң сонуургалын чедип шыдавайн турарывыста.

Кичээл бүрүзүн бедик деңнелге эрттирери— бистиң хүлээлгевис. Ындыг турбуже чамдык башкылар кичээл үезинде безин копчуттунуп турул бээри канчап-даа таарышпас. Мындыг чүүлдер болгулаар: багайлыг өөреникчини самбыра баарынга тургузуп алгаш: «Ыттапшапаңар», «Чүге шимээртеп олур силер», «2 чыл өөренип турар хиреңде, чүнү-даа билбес-тир сен». Хүн бүрүде шак мындыг кичээлдер өөреникчилерге, башкының бодунга-даа кандыг ажыктыг чүүлдү бээр боор?!»

5 классче шилчээн өөреникчилер кошкак билиглиг болуру база-ла шын. Бир эвес 5—8 класстарда ажылдап турар башкылар чыл дургузунда неделя санында-ла 4 класстарның кичээлдеринге олуржуп, аразында харылзаалыг болур болза, өөреникчи бүрүзүнүң билиин, аажы-чаңын ханы билип алырлар. Ынчан ол башкыларга 5-ки класска ажылдаары чиик болгаш «идепкей чок» өөреникчилер турбас ужурлуг. Башкылар комплектованиезинден чаа өөредилге чылында 5 класстарга кымнар ажылдаарын билип алган турар. 1-8 класстарның башкылары өөреникчилерге чаңгыс аай негелделерни долузу-биле күүсетпейн турар. Чижек кылдыр чугаалаарга мындыг: өөреникчилер чамдык башкыларның кичээлинге кичээнгейлиг, ыт-шимээн чок олурарлар, а өске бир башкының кичээлинге шимээн-дааш үндүрүп, чугаалажып олурар. «Идепкей чок» өөреникчилер моон база тыптып болур.

Класс шактарын бедик деңнелге, өөреникчилерге көргүзүг материалдыг солун кичээлдерни эрттирери, башкы бүрүзүнүң чаңгыс аай негелделерлиг болуру кошкак өөреникчилерниң өөредилгезинге дузалыг боор деп бодаар-дыр мен.

Ч. САТ.
Хөндергей школазының башкызы.

Чөөн-Хемчик район.

Зона маргылдаазы Тывага болур

Спорт

Бүгү-Российиның күш-культура болгаш спорт комитеди Сибирьниң хостуг хүрешке бо чылгы чемпионадын Тыва АССР-ниң найысылалы Кызыл хоорайга эрттирерин шиитпирлээн. Ол улуг зона маргылдаазы бистиң республиканың хөгжүм-шии театрынга бо чылдың апрель 4-те хүндүскүнүң 12 шакта эгелээш, апрель 5—6 хүннеринде эртенгиниң 11 шактан эгелеп, үш хүн үргүлчүлээр. Красноярск край, Кемерово, Новосибирск областарының, Тыва АССР-ниң чыынды командалары аңаа киржир.

Ол чыынды командаларның баштайгылары Кызылда четкилеп келген.

Мындыг улуг маргылдаа бистиң республикавыска 1963 чылдан ийи дугаар болуп турар.

Ам бо солун маргылдааның киржикчилери-биле интервьюлардан кылыптаалыңар.

Хакас Автономнуг областың хүреш федерациязының даргазы КОНСТАНТИН КОССОВ:

— Бистиң командавыс ындыг улуг маргылдаага бир дугаар киржип турар аныяк команда, ынчалза-даа ооң составында эки спортчу келир үелиг мергежилдиг аныяк өскен бар. Оларга хостуг хүрешке спорт мастеринге кандидат Александр Майногашевти, ам чаа-ла чээрби харлап турар бирги разрядчы Анатолий Адонаковту хамаарыштырып болур. Олар хөй-хөй спортчу эш-өөрү ышкаш, хөй-нити ажылынга идепкейлиг киржип, спортчу мергежилин кызымак бедидип, маргылдааларга күзелдиг киржип турарлар. Александр ортумак школаны дооскаш, амгы үеде «Труд» эки тура спорт ниитилелиниң область чөвүлелинде инструкторлап ажылдап, бо чылын күш-культура институдунче өөренип кирерипге белеткенип турар. Ол «Труд» спорт ниитилелиниң Төп Чөвүлелиниң бирги чери дээш маргылдаага бодунуң деңзизинге (62 кг) чемпион болган. Анатолий база Александр ышкаш, политехникум дооскаш, бүдүрүлгеде ажылдап, «Труд» спорт ниитилелиниң Төп Чөвүлелиниң болгаш зонага бирги чер дээш маргылдаага хөй удаа чедиишкинниг киржип келген. Ол ам бирги разрядчы.

Ол аныяк мөгелерден аңгыда, бистиң командавыстың составында дуржулгалыг мөгелер, бирги разрядчылар Владимир Асочаков (52 кг), Василий Чичинин (68 кг), Владимир Чарков (74 кг), Иван Морозов (82 кг), Михаил Боргояков (90 кг), Владимир Северин (100 кг чедир), Анатолий Самойлов (100 кг-дан өрү) олар кирип турар.

Бистиң командавыстың мөгелери, өске-даа командаларның мөгелери ышкаш, бо маргылдаага чүткүлдүг белеткенип келген.

Хоочун мөгелерден М. Боргояковту онзалап демдеглээри чугула. Ол Хакасияга хостуг хүреш школазын ажыдып, аныяк мөгелерни өстүрериңге хөй чүүлдерни кылган болгаш улуг ужур-дузалыг маргылдааларга ам-даа болза күзелдиг киржип, спортчу мергежилин бедидип турар. Ол ышкаш В. Асочаков Абакан хоорайда спорт школазында башкылап ажылдавышаан, маргылдааларга доктаамал киржип келген. Бо чылын ол «Урожай» спорт ниитилелиниң Төп Чөвүлелиниң чемпионадынга киришкеш, спорт мастеринге кандидаттың нормазын күүседип, ук маргылдаага бодунуң деңзизинге чемпион болган.

Түңнелинде, силерниң аныяк республиканарның күш-культура болгаш спорт комитединиң удуртукчуларының бисти чылыг уткуп хүлээп алганынга өөрүп четтиргенивисти илередирин чөпшээреп көрүңер.

Красноярск болгаш Новосибирск областарының командаларында шыырак мөгелер бар. Оларга спорт мастерлери Алексей Охапкин, Михаил Оюн, Владимир Иванов, Олег Чеботаев (Красноярск), Иван Ярыгин, В. Утукин (Новосибирск) оларны хамаарыштырып болур. Олар шынап-ла бедик мергежилдиг, бүгү-эвилел ужур-дузалыг маргылдааларга киржип келген шилиндек мөгелер болгай. Оларның аразындан хостуг хүрешке ССРЭ-ниң эрткен чылгы чемпиону, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң самбога чемпиону И. Ярыгинни, Россия Федерациязының хостуг хүрешке чемпиону В. Утукинни онзалап демдеглээри чугула.

Бо маргылдаа чидиг болуруп көргүзүп турар, чүге дээрге, бистиң-даа чыынды командавыстың, өске-даа командаларның, спортчу мергежилге чаныш-сыныш чок изиг чүткүлдүг аныяк-өскени алдар-хавыяа, ат-сураг дивейн, кызымак хүрежирин медеглеп турар-дыр.

Кызылда аныяктарның спортчу школазының улуг тренери, хостуг хүрешке спорт мастеринге кандидат, Тыва АССР-ниң хостуг хүреш мөгелериниң чыынды командазының капитаны Чекпек БОЛАТ:

— Бистиң чыынды командавыстың составынга хостуг хүрешке республиканың бирги черни дээш чоокта чаа эрттирген шенелде маргылдааның түңнелинде шилип алдынган мөгелерни киирген. Оларның аттары бо-дур: бирги разрядчы Минчинр-оол Дайынчы (48 кг), спорт мастеринге кандидаттар Александр Чульдук (57 кг), Фёдор Ондар (62 кг), бирги разрядчылар Бильдей Каадыр-оол (68 кг), Георгий Галин (74 кг), Ооржак Дапыл (82 кг). Семён Бедарев (90 кг чедир), Иван Вильмов (90 кг өрү) болгаш 52 кг деңзилиглерниң аразынга маргылдаага мен киржир мен.

Сибирьниң бо чылгы чемпионадын бистиң республиканың төвүнге эрттирер деп шиитпирлээни Тываның спортчу амыдыралынга чугула болуушкун болур. Ол улуг маргылдаага чедиишкинниг киржир сорулга-биле, 17 хонуктуң иштинде күженишкинниг белеткенип келдивис. Ам кол чүве—хевис кырынга сегиржип алыышкын. Бистиң мөгелеривис аныяк, дуржулгазы ээзээш-даа болза, ат-алдар, ачы-хавыяа дивейн, чүткүлдүг хүрежип, республиказының спортчу ат-алдарын кызымак камгалаар деп шиитпирлээн. Спортчулар болганывыста, спортчу ёзу-биле хүрежир бис. Бистиң шуптувустуң сагыш-сеткиливис ындыг.



ЧУРУКТА: Тыва АССР-ниң күш-культура болгаш спорт комитединиң даргазының оралакчызы, ССРЭ-ниң спорт мастери И. Хасановтуң (ортузунда) Хакасияның хостуг хүреш мөгелерин Кызыл аэропортунга уткуп ап турары.

Д. АНАЙ-ООЛ,
бистиң туской корр.
Авторнуң фотозу.

ДҮҮН БИСТИҢ РЕДАКЦИЯГА

Хостуг хүреш талазы-биле Сибирьниң зона маргылдаазы бистиң республиканың найысылалы Кызыл хоорайга апрель 4-те эгелээр. Аңаа киржир командалар бүдүн составы-биле чедип келген.

Дүүн «Шын» солун редакциязынга зона маргылдаазынга келген командаларның киржикчилери болгаш удуртукчулары-биле республиканың журналистери ужуражып чугаалашкан.

Ол пресс-конференцияның дугайында отчёт солуннуң дараазында номеринге үнер.

Редактор К. Н. ДИИГА.

Кызылдың эът комбинады мал согарынга өөренирлерниң 6 ай хуусаалыг курузунче өөредип чорудар кижилер чыып турар. Курска өөредилге Абаканның эът комбинадынга болур. Курстуң дыңнакчыларын айда 36 рубльдиң стипендиязы, чурттаар чер-биле хандырар болгаш хүнде-ле үш катап чемгерер. Бо кижилерни курс дооскан соолунде ниитиниң чурттаар чери-биле хандырар.

Өөредилгеже 18 хардан өрү назылыг эр, херээжен кижилерни чорудар. Курсче чоруур күзелдиглер эът комбинадының кадрлар килдизинге келир.

Өөредилге апрель 1-де эгелээн.

ДИРЕКЦИЯ.

Сурунмаа Шожалович Дугаржапка Бай-Тайга районнуң Бай-Тал ортумак школадан тывыскан, бышкан билигниң № 237090 аттестады читкен. Ону моон соңгаар күш чок деп санаар.

КИНО

АПРЕЛЬ 3-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Челээш» 10.30, 2, «Кодээге ужуралдар» (д. э). 12.15, 4. 5.45, 7.30, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Кыйгыржылышкын» 10, 2, «Улуг маневрлар аразында» 12, 3.50, 5.50, 7.50, 9.45 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ыраккы эжиндериишкинде» 2.30, «Уттундурбас» 4.20, 6.15, «Гамлет» (1, 2 сериялары) 8 шактарда.

редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының болгаш пропаганда килдизиниң 35-24, харысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 23-54, культура килдизиниң 37-13, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа база совет тургузуг килдистериниң 21-27, информация килдизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда алды катап үнер

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында парлалга эргелезиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, 1). ТС—00601.